

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT PRACY, SPRAW SPOŁECZNYCH I RODZINY

KPS-4100-001-04/2014

Nr ewid. 43/2014/P/14/001/KPS

Informacja o wynikach kontroli
wykonania budżetu państwa w 2013 r.
w części 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych
oraz wykonanie planów finansowych:
Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
Funduszu Emerytur Pomostowych,
Funduszu Rezerwy Demograficznej,
i planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
– państwowej osoby prawnej

Warszawa czerwiec 2014 r.

Misja *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

Wizja *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

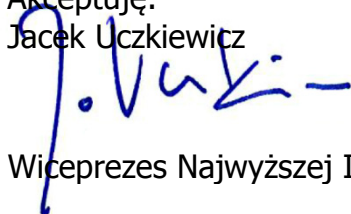
Informacja o wynikach kontroli wykonania budżetu państwa w 2013 r. w części 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz wykonanie planów finansowych: Fundusz Ubezpieczeń Społecznych Fundusz Emerytur Pomostowych Fundusz Rezerwy Demograficznej i planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – państwowej osoby prawnej

Dyrektor Departamentu Pracy,
Spraw Społecznych i Rodziny

Jacek Szcherbiński

Akceptuję:
Jacek Uczkiewicz

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Zatwierdzam:

Krzysztof Kwiatkowski

Prezes
Najwyższej Izby Kontroli

Warszawa, 6 czerwca 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
tel./fax: 22 444 50 00
www.nik.gov.pl

Spis treści

Wprowadzenie	4
I. Ocena kontrolowanej działalności.....	6
1. Ocena ogólna	6
2. Sprawozdawczość	8
3. Uwagi i wnioski	8
II. Wyniki kontroli	9
Część 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych.....	9
Zakład Ubezpieczeń Społecznych – państwowa osoba prawna.....	13
III. Wykonanie planów finansowych państwowych funduszy celowych... 27	
Fundusz Ubezpieczeń Społecznych.....	27
Fundusz Emerytur Pomostowych	36
Fundusz Rezerwy Demograficznej	40
IV. Informacje dodatkowe.....	44
V. Załączniki.....	45

Wprowadzenie

Najwyższa Izba Kontroli, Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny w okresie od 9 stycznia do 18 kwietnia 2014 r., przeprowadziła¹ w Centrali Zakładu Ubezpieczeń Społecznych kontrolę nr P/14/001 pn. *Wykonanie budżetu państwa w 2013 r. w części 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz wykonanie planów finansowych Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Emerytur Pomostowych i Funduszu Rezerwy Demograficznej oraz planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – jako państwowej osoby prawnej.*

Celem kontroli było dokonanie oceny wykonania ustawy budżetowej na rok 2013² oraz wydanie opinii o prawidłowości rozliczenia finansowego budżetu państwa w części 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych, ocena wykonania planów finansowych Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Emerytur Pomostowych i Funduszu Rezerwy Demograficznej oraz planu finansowego ZUS – jako państwowej osoby prawnej.

Podstawowym aktem prawnym, regulującym działalność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, jest ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych³. Jej przepisy stanowią⁴, że Zakład jest państwową jednostką organizacyjną posiadającą osobowość prawną, nad którą nadzór w zakresie zgodności działań z obowiązującymi przepisami sprawuje minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego.

W ramach przyznanych kompetencji Zakład realizuje m.in. ustawowe przepisy o ubezpieczeniach społecznych, dysponuje środkami finansowymi FUS, FRD i FEP⁵, kontroluje orzecznictwo o czasowej niezdolności do pracy i wykonywanie przez płatników składek i ubezpieczonych obowiązków w zakresie ubezpieczeń społecznych oraz prowadzi prewencję rentową i wypadkową.

Organami Zakładu, zgodnie z art. 72 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych są: Prezes Zakładu, Zarząd, którego przewodniczącym z urzędu jest Prezes Zakładu oraz Rada Nadzorcza.

Plan finansowy Zakładu obejmuje przychody i wydatki. Przychody Zakładu⁶ stanowią m. in.: odpisy z funduszy⁷, należności z tytułu poniesionych kosztów poboru i dochodzenia składek na ubezpieczenie zdrowotne od Narodowego Funduszu Zdrowia, Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Funduszu Pracy, należności z tytułu poniesionych kosztów poboru i dochodzenia składek na otwarte fundusze emerytalne, wpływy z tytułu wykonania innych zadań zleconych Zakładowi oraz dotacja z budżetu państwa, należności z tytułu poniesionych kosztów działalności bieżącej Zakładu związanych z obsługą świadczeń wypłacanych z FUS, podlegających finansowaniu z budżetu państwa, obsługą rent socjalnych, finansowanych ze środków budżetu państwa, oprocentowania środków na rachunkach bankowych i innych dochodów.

Z przychodów pokrywa się w szczególności⁸: wydatki na wynagrodzenia i składki naliczane od wynagrodzeń, wydatki na zakup towarów i usług, wydatki na inwestycje.

Prezes Zakładu jest dysponentem części 73 budżetu państwa (obejmuje ona działy: 753 *Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne*, w którym planowana jest dotacja do FUS na uzupełnienie niedoboru środków, 851 *Ochrona zdrowia*, 852 *Pomoc społeczna* i 853 *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej*). Jest też dysponentem Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, powołanego do realizacji zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych.

¹ Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.).

² Ustawa budżetowa na rok 2013 z dnia 25 stycznia 2013 r. (Dz. U. z 2013 r., poz. 169) oraz ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy budżetowej na rok 2013 (Dz. U. z 2013 r., poz. 1212), zwane dalej również w skrócie *ustawą budżetową na 2013 rok* oraz *ustawą o zmianie ustawy budżetowej na 2013 r.*

³ Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm.), zwana dalej również w skrócie *ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych*.

⁴ Jak wyżej – art. 66 ust. 1 i 2.

⁵ Na podstawie art. 29 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. Nr 237, poz. 1656 ze zm.), zwanej dalej również w skrócie *ustawą o emeryturach pomostowych...*

⁶ Art. 76 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

⁷ Jak wyżej – odpisy, o którym mowa w art. 55. Ich wysokość ustala się corocznie w ustawie budżetowej na podstawie planu finansowego FUS. Ponadto odpis od FEP, o którym mowa w ustawie art. 32 ust. 1 i 2 o emeryturach pomostowych.

⁸ Art. 77 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Przychody FUS⁹ pochodzą m.in.: ze składek na ubezpieczenia społeczne, niepodlegających przekazaniu na rzecz otwartych funduszy emerytalnych, z wpłat z budżetu państwa oraz z innych instytucji, przekazanych na świadczenia, których wypłatę zlecono Zakładowi (z wyjątkiem świadczeń finansowanych z odrębnych rozdziałów i wpłat z instytucji zagranicznych), dotacji budżetu państwa oraz środków FRD¹⁰, które mogą być wykorzystane wyłącznie na uzupełnienie, wynikającego z przyczyn demograficznych, niedoboru funduszu emerytalnego.

FUS może otrzymywać z budżetu państwa dotacje i nieoprocentowane pożyczki, które przeznaczone są wyłącznie na uzupełnienie środków na wypłaty świadczeń gwarantowanych przez Skarb Państwa, jeśli przychody przekazywane na rachunki funduszy¹¹ oraz środki zgromadzone na funduszach rezerwowych nie zapewniają pełnej i terminowej wypłaty świadczeń finansowanych z FUS¹². Za zgodą ministra właściwego ds. finansów publicznych, Fundusz może również zaciągać kredyty¹³.

Ze środków zgromadzonych w FUS, finansowane są m.in.: wypłaty świadczeń z ubezpieczenia emerytalnego, rentowego, chorobowego i wypadkowego, wydatki na prewencję rentową i wypadkową, spłaty kredytów i pożyczek wraz z odsetkami, zaciąganych w celu wypłaty świadczeń z FUS, odsetki za nieterminowe wypłaty świadczeń, odpisy stanowiące przychody Zakładu¹⁴ oraz wydatki na pokrycie niedoboru środków niezbędnych do zapewnienia wypłat emerytur kapitałowych.

Dla ubezpieczeń emerytalnych, ze środków pozostających w dniu 31 grudnia każdego roku na rachunku funduszu emerytalnego, pomniejszonego o kwotę niezbędną na zapewnienie wypłat świadczeń przypadających na pierwszy miesiąc kolejnego roku, tworzy się Fundusz Rezerwy Demograficznej¹⁵. Środki FRD mogą być wykorzystane wyłącznie na uzupełnienie, wynikającego z przyczyn demograficznych, niedoboru funduszu emerytalnego¹⁶, lub nieoprocentowaną pożyczkę uzupełniającą środki funduszu emerytalnego na bieżącą wypłatę świadczeń, zapewniającą płynność finansową FUS, zwrotną w terminie nie dłuższym niż 6 miesięcy od dnia otrzymania środków przez FUS¹⁷.

Zakład jest dysponentem Funduszu Emerytur Pomostowych. Jego przychody pochodzą m.in. ze składek na FEP, z dotacji budżetu państwa, z oprocentowania rachunków bankowych FEP, z odsetek od nieterminowo opłaconych składek na FEP¹⁸. Ze środków zgromadzonych w FEP finansowane są wypłaty emerytur pomostowych, odsetki za nieterminowe wypłaty emerytur pomostowych oraz odpis stanowiący przychód Zakładu¹⁹.

Zakład gospodaruje swoim mieniem oraz prowadzi samodzielną gospodarkę finansową w ramach posiadanych środków²⁰. Gospodarka finansowa części 73 budżetu państwa oraz FUS, FRD i FEP podlega rygorom wynikającym z ustawy o finansach publicznych²¹, ustawy Prawo zamówień publicznych²², ustawy o rachunkowości²³, a także wydanych na ich podstawie aktów wykonawczych oraz innym przepisów określających gospodarkę finansową państwowych jednostek organizacyjnych i gospodarkę państwowych funduszy celowych.

⁹ Art. 52 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

¹⁰ Art. 59 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

¹¹ Jak wyżej – określonych w art. 55 pkt 1-4.

¹² Jak wyżej – art. 53.

¹³ Jak wyżej – art. 54.

¹⁴ Jak wyżej – o których mowa w art. 76 ust. 1 pkt 1.

¹⁵ Jak wyżej – art. 58.

¹⁶ Jak wyżej – o którym mowa w art. 55 pkt 1.

¹⁷ Jak wyżej – z zastrzeżeniem art. 112 ust. 1 i 3.

¹⁸ Jak wyżej – art. 30 ust. 1.

¹⁹ Jak wyżej – art. 32 ust. 1.

²⁰ Jak wyżej – art. 77.

²¹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 885 ze zm.), zwana dalej również w skrócie *ustawą o finansach publicznych*.

²² Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 907 ze zm.), zwana dalej również w skrócie *ustawą Prawo zamówień publicznych*.

²³ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2013 r., poz. 330 ze zm.) zwana dalej również w skrócie *ustawą o rachunkowości*.

I Ocena kontrolowanej działalności

1. Ocena ogólna

1) Część 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia²⁴ wykonanie w 2013 r. budżetu państwa w części 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Zaplanowane na 2013 r. dochody, zrealizowane w wysokości 575.946 tys. zł, były wyższe od ustalonych w ustawie budżetowej po zmianach o 295.814 tys. zł, tj. o 105,6%, a w porównaniu z 2012 r. wyższe o 276.157 tys. zł, tj. o 92,1%. Były one rzetelnie ewidencjonowane oraz terminowo przekazywane na centralny rachunek bieżący budżetu państwa.

Rzetelnie zaplanowano oraz w sposób celowy i gospodarny zrealizowano wydatki budżetu państwa w części 73 w kwocie 44.884.757 tys. zł, tj. w 98,9% planu po zmianach.

Pozytywną ocenę uzasadniają też rzetelnie i prawidłowo sporządzone sprawozdania, a także skuteczność funkcjonowania systemu rachunkowości i mechanizmów kontroli zarządczej dotyczącej operacji finansowych.

2) Zakład Ubezpieczeń Społecznych państwowa osoba prawna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2013 r. planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych²⁵.

Plan finansowy ZUS na 2013 r. sporządzony został prawidłowo. Prawidłowo realizowane były też przychody i koszty, z zastrzeżeniem dotyczącym wzrostu kwoty odsetek z tytułu opóźnień w przekazywaniu środków do otwartych funduszy emerytalnych.

Przychody Zakładu wyniosły w 2013 r. 4.139.873 tys. zł, tj. 101,6% planu i były niższe o 278.643 tys. zł (o 6,3%) w stosunku do uzyskanych w 2012 r., na co wpłynął w głównej mierze niższy odpis z FUS.

Koszty działalności bieżącej Zakładu, łącznie z amortyzacją (bez operacji niemających odzwierciedlenia w przepływach finansowych), wyniosły 4.079.660 tys. zł, co stanowiło 95,6% planu. W porównaniu z 2012 r. koszty zmniejszyły się o 68.806 tys. zł, tj. o 1,7%. Struktura kosztów generalnie nie uległa zmianie w porównaniu z 2012 r. Największy udział w nich miały: wynagrodzenia (51,8%), usługi obce (22%), ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia (11,1%), amortyzacja (9,9%) oraz materiały i energia (2,8%).

NIK zwraca uwagę, iż w 2013 r. kwota przedawnionych należności, która wyniosła 1.320 mln zł, w porównaniu z 2012 r. zwiększyła się o 574 mln zł, tj. o 76,9%.

3) Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2013 r. planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ocenę tę uzasadnia prawidłowa i zgodna z planem finansowym realizacja zadań ustawowych Funduszu. W II półroczu 2013 r. wdrożono docelowy *System Ewidencji Kont i Funduszy (SEKiF)* prowadzenia rozliczeń na kontach płatników składek za okres od 1 stycznia 1999 r., który umożliwił prowadzenie ewidencji i rozliczeń w sposób zgodny z ustawą o rachunkowości.

NIK zwraca uwagę, że podobnie jak w latach ubiegłych, znaczącemu pogorszeniu uległa sytuacja finansowa FUS. Świadczy o tym m.in. obniżenie stanu Funduszu w ciągu 2013 r. o ponad 12,9 mld zł, mimo uzyskania

²⁴ NIK stosuje trzystopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości i negatywna.

²⁵ Oceny, uwagi i wnioski dotyczące zgodności przeprowadzonych postępowań o zamówienia publiczne z przepisami ustawy Prawo zamówień publicznych i aktów wykonawczych do ustawy, Najwyższa Izba Kontroli przedstawiła w odrębnym wystąpieniu pokontrolnym, ze względu na objęcie badaniem działań ZUS sprzed 2013 r., czyli za okres dłuższy niż rok, którego dotyczy ocena wykonania budżetu państwa.

nieoprocentowanej pożyczki z budżetu państwa w kwocie 12 mld zł, a także uzupełnienia niedoboru funduszu emerytalnego kwotą 2,5 mld zł ze środków Funduszu Rezerwy Demograficznej.

W 2013 r. przychody FUS wyniosły według przypisu 191.480.886 tys. zł (107,5% planu po nowelizacji) i były o 17.357.740 tys. zł, tj. o 10,0% wyższe niż w roku poprzednim.

Przychody według wpływów, które wyniosły 174.587.249 tys. zł były o 955.307 tys. zł, tj. o 0,6% niższe niż w planie ujętym w znowelizowanej ustawie budżetowej. Przychody te, bez dotacji z budżetu państwa, które zrealizowano w kwocie 136.415.279 tys. zł, były natomiast wyższe od osiągniętych w 2012 r. o 3.943.191 tys. zł, tj. o 3,0%.

Zrealizowane koszty (wydatki) w kwocie 204.381.192 tys. zł były o 17.463.934 tys. zł (o 9,3%) wyższe od kwoty określonej w ustawie budżetowej po zmianach. W porównaniu z 2012 r. były one wyższe o 27.941.246 tys. zł, tj. o 15,8%.

NIK zwraca uwagę, iż Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie utworzył funduszy rezerwowych dla ubezpieczeń rentowych oraz chorobowego i ubezpieczenia wypadkowego²⁶. Podstawową przyczyną był brak środków na kontach poszczególnych funduszy wydzielonych z FUS.

4) Fundusz Emerytur Pomostowych

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2013 r. planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych.

Powyższą ocenę uzasadnia prawidłowa oraz zgodna z planem finansowym realizacja zadań Funduszu, a także dodatni wynik finansowy osiągnięty na koniec 2013 r.

NIK zwraca jednocześnie uwagę na ujawnione przez biegłego rewidenta, w wyniku badania sprawozdania za 2012 r., ograniczenie ksiąg rachunkowych. Księgi pomocnicze, służące do ewidencji składek, nie spełniały wymogów ustawy o rachunkowości w zakresie dotyczącym prowadzenia rozrachunków z płatnikami składek, Tym samym nie było możliwości uzgodnienia sald analitycznych z saldami kont syntetycznych prezentowanych w bilansie w pozycjach *należności z tytułu składek, należności z tytułu pochodnych od składek i zobowiązania z tytułu składek*. W II półroczu 2013 r. wdrożono docelowy system prowadzenia rozliczeń na kontach płatników składek (SEKiF), który umożliwił prowadzenie ewidencji i rozliczeń na kontach płatników składek w sposób zgodny z ustawą o rachunkowości, a tym samym zastrzeżenie biegłego rewidenta stało się nieaktualne.

Zaplanowane przychody w wysokości 242.479 tys. zł, zrealizowano w kwocie 236.301 tys. zł. W porównaniu z ustawą budżetową były niższe o 6.178 tys. zł (o 2,5%), a w stosunku do 2012 r. wyższe o 1.211 tys. zł (o 0,5%).

Zrealizowane koszty wyniosły 237.893 tys. zł, czyli były niższe o 16.513 tys. zł (o 6,5%) od planowanych. W porównaniu z 2012 r. wzrosły o 74.815 tys. zł (o 45,9%).

5) Fundusz Rezerwy Demograficznej

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2013 r. planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej.

Powyższą ocenę uzasadnia prawidłowa realizacja planu finansowego, a także odnotowane zwiększenie stanu Funduszu na koniec roku, w tym kwoty ulokowanych środków finansowych.

W 2013 r. Fundusz osiągnął przychody w wysokości 3.805.007 tys. zł, tj. na poziomie 90,9% zaplanowanej kwoty i 58,2% przychodów osiągniętych w 2012 r. Głównymi pozycjami były: wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa – 1.722.603 tys. zł (tj. 92,2% planu i 47,8% wykonania w 2012 r.) oraz wpływy ze składek – 1.497.839 tys. zł (tj. 96% planu i 102% wykonania w 2012 r.). Podstawową przyczyną było uzyskanie niższych o 7,8% przychodów z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa i niższych o 4,0% wpływów ze składek. Zauważyć należy, że do FRD

²⁶ Art. 55 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

przekazywane jest 40% środków uzyskanych w danym roku z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa, pomniejszych o kwoty obowiązkowych odpisów na fundusz reprivatyzacyjny. Kwota przekazanych do FRD środków z tego tytułu była w 2013 r. niższa o 145.645 tys. zł od planowanej i o 1.880.164 tys. zł niższa od kwoty przekazanej w 2012 r.

W 2013 r. koszty Funduszu wyniosły 2.620.888 tys. zł, tj. 104,8% zaplanowanej kwoty i 90,8% wykonania w 2012 r. (2.887.501 tys. zł). Główną pozycją kosztów były środki przekazane do FUS²⁷ na rachunek Funduszu Emerytalnego – 2.500.000 tys. zł.

2. Sprawozdawczość

Najwyższa Izba Kontroli opiniuje pozytywnie:

- poprawność rocznych sprawozdań budżetowych dla części 73²⁸ i sprawozdania z wykonania wydatków budżetu państwa w układzie zadaniowym oraz zgodność ujętych w nich kwot z ewidencją księgową;
- poprawność sprawozdań z wykonania planu finansowego Zakładu jako państwowej osoby prawnej przekazanych do Ministerstwa Finansów oraz kwartalnych i rocznych sprawozdań przekazanych do GUS; w sprawozdaniach przedstawiono dane zgodne z ewidencją księgową Zakładu;
- kwartalne sprawozdania z wykonania planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz sprawozdania o stanie należności i zobowiązań; przekazują obraz dochodów i wydatków, należności i zobowiązań wynikających z ewidencji księgowej na dzień sporządzenia sprawozdań, jednak, zdaniem NIK, niepewność co do rozliczeń z OFE, zgłoszona przez biegłego rewidenta opiniującego sprawozdanie finansowe Funduszu za 2012 r., mogła mieć wpływ na rzetelność danych przedstawianych w sprawozdaniach o stanie należności i zobowiązań wobec tych funduszy;
- sprawozdania z wykonania planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych oraz o stanie należności i zobowiązań, które przekazują prawdziwy obraz dochodów i wydatków, należności i zobowiązań, wynikających z ewidencji księgowej na dzień sporządzenia sprawozdań;
- sprawozdania o stanie należności i zobowiązań Funduszu Rezerwy Demograficznej, które przekazują obraz należności i zobowiązań, wynikających z ewidencji księgowej na dzień ich sporządzenia.

3. Uwagi i wnioski

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, podejmowane przez Prezesa ZUS doraźne działania umożliwiające realizację wypłat świadczeń i innych zadań ustawowych oraz pozwalające na utrzymanie płynności finansowej Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nie mogą w dłuższym horyzoncie stanowić podstawy do skutecznego rozwiązania problemu deficytu Funduszu. W tej sytuacji, brak skutecznych rozwiązań systemowych powstrzymujących zadłużanie Funduszu, a tym samym wzrost długu publicznego, stanowi realne zagrożenie dla finansów publicznych państwa.

Najwyższa Izba Kontroli po raz kolejny ustaliła, że ZUS nie utworzył, ze względu na brak środków na kontach poszczególnych funduszy wydzielonych z FUS, funduszu rezerwowego dla ubezpieczeń rentowych oraz chorobowego i funduszu rezerwowego dla ubezpieczenia wypadkowego²⁹. Mając na uwadze niekorzystne prognozy demograficzne zagrażające płynności wypłat świadczeń, NIK postuluje o stosowne zwiększenie zasilenia FUS, w stopniu umożliwiającym utworzenie funduszy rezerwowych.

W ocenie NIK, prawie czterokrotny wzrost w 2013 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, kwot odsetek z tytułu opóźnień w przekazaniu środków do OFE, wskazuje na potrzebę głębszej analizy zaistniałej sytuacji na poziomie oddziałów ZUS.

²⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 sierpnia 2012 r. w sprawie wykorzystania w 2012 r. środków Funduszu Rezerwy Demograficznej na uzupełnienie niedoboru funduszu emerytalnego wynikającego z przyczyn demograficznych (Dz. U. z 2012, poz. 950).

²⁸ W części 73 nie występują dysponenci II i III stopnia.

²⁹ Por. przypis 26.

II. Wyniki kontroli

Część 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych

1. Dochody budżetowe

Kontrola dochodów budżetowych w części 73 została ograniczona do przeprowadzenia analizy porównawczej danych ujętych w sprawozdawczości.

1.1. Planowanie dochodów

W materiałach do projektu ustawy budżetowej na rok 2013, przekazanych Ministrowi Finansów przez Prezesa ZUS, w części 73 zaplanowano dochody budżetu państwa w kwocie 220.800 tys. zł, głównie z tytułu przekazania za pośrednictwem Zakładu 150.000 tys. zł z otwartych funduszy emerytalnych (dotyczy członków OFE, urodzonych po 31 grudnia 1948 r., którzy podjęli decyzję o przejściu na wcześniejszą emeryturę i złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa) oraz 64.566 tys. zł, uzyskanych w wyniku likwidacji Funduszu Alimentacyjnego. W ustawie budżetowej na rok 2013 uwzględniono dochody w zaplanowanej kwocie.

W ustawie o zmianie ustawy budżetowej na rok 2013 (zwanej dalej znowelizowaną ustawą budżetową) dochody zostały ustalone w kwocie 280.132 tys. zł, tj. były wyższe o 59.332 tys. zł od ujętych w ustawie budżetowej, w tym o 57.211 tys. zł z tytułu przekazania środków z OFE i 2.039 tys. zł – dodatkowo uzyskanych z likwidacji Funduszu Alimentacyjnego.

1.2. Realizacja dochodów

Dane dotyczące dochodów budżetowych zawarto w tabeli stanowiącej załącznik nr 1.

Zrealizowane dochody w wysokości 575.946 tys. zł były wyższe od ustalonych w ustawie budżetowej po zmianach o 295.814 tys. zł, tj. o 105,6%, a w porównaniu z 2012 r. (299.789 tys. zł) były wyższe o 276.157 tys. zł, tj. o 92,1%, głównie z powodu zwiększenia kwoty środków wycofanych z OFE i przekazanych na dochody budżetu państwa.

W strukturze dochodów największy udział miały dochody w dziale 753 *Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne* – 502.708 tys. zł (87,3%), które były wyższe od zaplanowanych o 294.077 tys. zł (141,0%). Główną pozycją w tym dziale były dochody w rozdziale 75303 *Fundusz Ubezpieczeń Społecznych* w wysokości 500.979 tys. zł. Były one wyższe o 286.751 tys. zł od osiągniętych w 2012 r. Kwota ta stanowiła zwrot środków wycofanych z OFE, w związku z realizacją przepisów ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych³⁰. Przekazanie środków, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa, dotyczyło członków OFE, którzy podjęli decyzję o przejściu na emeryturę z systemu służb mundurowych oraz osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., które podjęły decyzję o przejściu na wcześniejszą emeryturę i złożyły wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym. Była ona wyższa od planowanej o 293.768 tys. zł (o 141,8%). Wynikało to z większej, niż zakładano, liczby osób, których środki podlegały przekazaniu na dochody budżetu państwa.

NIK przyjmuje do wiadomości, iż kwota środków podlegających wycofaniu z otwartych funduszy emerytalnych i przekazaniu na dochody budżetu państwa jest trudna do oszacowania, gdyż liczba wykreśleń członkostw z Centralnego Rejestru Członków OFE charakteryzuje się dużą zmiennością w czasie, a także zależy od wielkości środków zgromadzonych na rachunkach w OFE osób wyrejestrowanych.

³⁰ Art. 111a ust. 1 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 34, poz. 189 ze zm.).

W dziale 852 *Pomoc społeczna* dochody wyniosły 66.658 tys. zł i zostały zrealizowane głównie w rozdziale 85234 *Fundusz Alimentacyjny w likwidacji* w kwocie 66.605 tys. zł (75.511 tys. zł w 2012 r.)³¹.

Ponadto uzyskano dochody w dziale 853 *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej* w kwocie 6.579 tys. zł (8.162 tys. zł w 2012 r.), które pochodziły głównie ze zwrotów nienależnie pobranych rent socjalnych, zasiłków i świadczeń przedemerytalnych wypłaconych przez ZUS za okres do 31 grudnia 2008 r. w kwocie 6.506 tys. zł.

2. Wydatki budżetowe

2.1. Planowanie i zmiany planu wydatków

W ustawie budżetowej na rok 2013 zaplanowano wydatki w części 73 w kwocie 45.491.921 tys. zł. Plan wydatków został opracowany z uwzględnieniem aktualnego stanu prawnego i organizacyjnego oraz założonych wskaźników makroekonomicznych. Oszacowane je m.in. przy założeniu, iż świadczenia emerytalno-rentowe będą waloryzowane wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych w 2012 r., powiększonym o 20% realnego wzrostu przeciętnego wynagrodzenia.

W znowelizowanej ustawie budżetowej, wydatki w części 73 zostały ustalone w wysokości 45.391.921 tys. zł, czyli na poziomie o 100.000 tys. zł niższym, niż w pierwotnej ustawie budżetowej. Zmniejszenie wydatków miało wynikać głównie z niższej niż początkowo zakładano: liczby świadczeń emerytalno-rentowych wypłacanych inwalidom wojennym i wojskowym oraz kombatantom, ceny tony węgla kamiennego oraz wysokości wskaźnika wzrostu cen nośników energii w 2012 r., mających wpływ na wysokość wypłacanego ryczałtu energetycznego.

Zarząd Zakładu³² dokonał przeniesienia wydatków między rozdziałami i paragrafami klasyfikacji budżetowej w dziale 853 *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej* w ramach rozdziału 85347 *Renta socjalna*, zmniejszając je o 13 tys. zł. Ponadto w grudniu 2013 r. podjął decyzję o zablokowaniu planowanych wydatków w łącznej kwocie 690.000 tys. zł, m. in. z powodu niższej niż planowano liczby osób korzystających z urlopów wychowawczych oraz niań sprawujących opiekę nad dziećmi do lat trzech, liczby świadczeń emerytalno-rentowych wypłacanych inwalidom wojennym, wojskowym oraz kombatantom oraz świadczeń kompensacyjnych wypłacanych nauczycielom.

2.2. Realizacja wydatków

Dane dotyczące wydatków budżetowych zawarto w tabeli stanowiącej zał. nr 2.

Poniesione w 2013 r. wydatki wyniosły 44.884.757 tys. zł, co stanowiło 98,9% planu po zmianach. W porównaniu z 2012 r. były one niższe o 2.166.675 tys. zł (o 4,6 %).

W strukturze wydatków największy udział (94,4%) miały wydatki w dziale 753 *Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne*, które wyniosły 42.386.176 tys. zł i były niższe o 2.276.788 tys. zł (o 5,1%) od poniesionych w 2012 r. oraz wydatki w dziale 853 *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej* w wysokości 2.268.951 tys. zł; które stanowiły 5,1% ogółu wydatków i były wyższe od poniesionych w 2012 r. o 126.263 tys. zł (o 5,9%).

Wydatki w **dziale 753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne** obejmowały m.in.:

- **dotację do FUS:** 37.113.910 tys. zł (100% planu po zmianach), przeznaczoną na uzupełnienie niedoboru środków funduszu.
- **składki na ubezpieczenia społeczne:** 2.057.188 tys. zł (85,2% planu po zmianach). Niższe wykonanie planu wynikało z mniejszej, niż zakładano kwoty składek za osoby przebywające na urloпах wychowawczych oraz za nianie. Jednocześnie składki w 2013 r. były wyższe o 10,7% w porównaniu do ubiegłego

³¹ Art. 63 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1456 ze zm.). Prezes ZUS prowadzi od 1 maja 2004 r. likwidację Funduszu Alimentacyjnego. Likwidator egzekwuje należności i reguluje zobowiązania funduszu powstałe przed rozpoczęciem likwidacji. Stosownie do art. 69 ust. 1, środki uzyskane w wyniku likwidacji podlegają przekazaniu na dochody budżetu państwa po zakończeniu każdego roku budżetowego (do 31 marca).

³² Na podstawie art. 171 ustawy o finansach publicznych w związku z art. 74 ust 3 pkt 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz § 7 Regulaminu działania Zarządu ZUS.

roku, głównie z powodu wydłużenia dodatkowego urlopu macierzyńskiego i wprowadzenia urlopu rodzicielskiego.

- **świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone ZUS do wypłaty:** 3.214.537 tys. zł (96,2% planu po zmianach). Z tej kwoty 3.189.567 tys. zł stanowiły wydatki na świadczenia, 24.931 tys. zł – wynagrodzenie Zakładu z tytułu kosztów ustalania uprawnień, wypłaty i dochodzenia nienależnie pobranych świadczeń oraz 39 tys. zł z tytułu odsetek. Wydatki ukształtowały się na niższym poziomie przede wszystkim w związku z mniejszą liczbą wypłaconych świadczeń.

Wydatki w **dziale 851 Ochrona zdrowia** wyniosły 229.630 tys. zł, tj. 93,7% planu. Obejmowały składki za:

- **osoby pobierające renty inwalidów wojennych i wojskowych:** 133.469 tys. zł;
- **osoby przebywające na urloпах wychowawczych:** 85.259 tys. zł;
- **nianie:** 10.890 tys. zł oraz **składki za osoby sprawujące opiekę nad dzieckiem:** 12 tys. zł. Niższy w stosunku do planu poziom wydatków wynikał z mniejszej niż zakładano liczby osób przebywających na urloпах wychowawczych oraz niań. Jednocześnie wydatki poniesione w 2013 r. były o 5,9% niższe w porównaniu do poprzedniego roku, głównie w związku ze zmniejszeniem się liczby osób przebywających na urloпах wychowawczych, co może wynikać z wykorzystania w miejsce urlopu wychowawczego urlopu rodzicielskiego (w tym przypadku składka zdrowotna nie jest finansowana ze środków budżetu państwa).

Wydatki w **dziale 853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej** wyniosły 2.268.951 tys. zł, tj. 99,6% planu po zmianach i były wyższe o 126.263 tys. zł (o 5,9%) od wydatków poniesionych w 2012 r. Wydatki te obejmowały m.in.:

- **wypłaty rent socjalnych:** 2.268.528 tys. zł, z czego 2.210.294 tys. zł stanowiły wydatki na wypłatę świadczeń (przeciętnie miesięcznie dla ok. 265,1 tys. osób);
- **wynagrodzenie Zakładu** z tytułu kosztów ustalenia uprawnień, wypłaty i dochodzenia nienależnie pobranych świadczeń: 58.146 tys. zł oraz 88 tys. zł z tytułu odsetek.

Wydatki na świadczenia wzrosły w porównaniu z 2012 r. o 5,7%, głównie w związku z waloryzacją świadczeń emerytalno-rentowych oraz wzrostem liczby świadczeniobiorców o 2,0%.

2.3. Dotacje

Dotację w wysokości 37.113.910 tys. zł wykorzystano zgodnie z przeznaczeniem na uzupełnienie środków FUS, w celu zapewnienia terminowej wypłaty świadczeń. Ze środków dotacji nie dokonywano lokat terminowych.

Prezes ZUS wykonuje zadania powierzone na podstawie innych ustaw. Zadania te wykonywane są odpłatnie, na zasadach określonych w przepisach lub w umowach albo w porozumieniach zawartych z jednostkami zlecającymi³³. W związku z tym, Zakład otrzymał w 2013 r. dotacje na zwrot kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty ZUS w kwocie 24.931 tys. zł (rozdział 75313 *Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty ZUS i KRUS*), co stanowiło 96,3% planu i 58.146 tys. zł (rozdział 85347 *Renta socjalna oraz zasiłki i świadczenia przedemerytalne*), tj. w 99,2 % kwoty planowanej. Kwoty te stanowiły refundację poniesionych kosztów zadań w ramach wydatków budżetu państwa we wskazanych rozdziałach klasyfikacji budżetowej.

3. Budżet zadaniowy

Wydatki w części 73 zostały w 2013 r. przypisane do zadań realizowanych w ramach funkcji 13. *Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny* oraz do funkcji 20. *Zdrowie*. W ramach tych funkcji Zakład wyróżnił dwa zadania i trzy podzadania.

1) Celem zadania 13.2. *Świadczenia społeczne*, na które zaplanowano po zmianie ustawy 45.146.815 tys. zł, było zapewnienie środków dla osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń z systemu ubezpieczeń społecz-

³³ Art. 71 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

nych i systemów zaopatrzenia społecznego. Jako miernik przyjęto udział wydatków FUS i FEP pokrytych z wpływów ze składek w wysokości planowanej 65,3%. Zrealizowana wartość miernika została przekroczona o 0,4 punktu procentowego.

Założono, iż cel zadania 13.2. *Świadczenia społeczne* zostanie osiągnięty w drodze realizacji czterech działań przypisanych do podzadania 13.2.1. *Świadczenia społeczne realizowane w ramach powszechnego systemu ubezpieczenia* i dwóch działań przypisanych do podzadania 13.2.2. *Świadczenia zlecone ZUS do realizacji na mocy odrębnych ustaw*.

Jako miernik dla podzadania 13.2.1. (prognozowane wydatki – 39.528.408 tys. zł) przyjęto, iż 19,9% wydatków FUS i FEP będzie pokrytych ze środków budżetu państwa w formie dotacji. W 2013 r. z wpływów ze środków w kwocie 39.191.098 tys. zł pokryto 20,2% wydatków FUS i FEP, tj. więcej o 0,3 punktu procentowego od założonej wartości miernika.

Na realizację podzadania 13.2.2., którego celem była terminowa i prawidłowa wypłata świadczeń zleconych, zaplanowano 5.618.407 tys. zł; jako miernik przyjęto relację kwoty wypłaconych odsetek za opóźnienia w przyznawaniu prawa do świadczeń i wypłacie do kwoty wypłaconych świadczeń i założono, iż osiągnie on wartość <0,01%; na realizację podzadania wydatkowano 5.484.030 tys. zł (97,6% planowanej kwoty), zaś wartość miernika ukształtowała się poniżej jednego promila. Założono, iż podzadanie to będzie realizowane przez następujące działania:

- Działanie 13.2.2.1. *Świadczenia finansowane z budżetu państwa*, którego celem było zapewnienie środków należnym osobom uprawnionym. Na realizację zaplanowano 5.533.913 tys. zł, jako miernik przejęto liczbę osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe finansowane z budżetu państwa wynoszącą, a wartość miernika ustalono na 338,5 tys. osób. Na realizację działania wydatkowano 5.400.951 tys. zł (97,6% planowanej kwoty), świadczenia emerytalno-rentowe sfinansowano dla 326,6 tys. osób (96,5%).
- Działanie 13.2.2.2. *Koordinacja działań zapewniających ustalenie prawa do świadczeń, ich wysokości i wypłaty*, na które zaplanowano po zmianie ustawy budżetowej 84.494 tys. zł. Jako miernik przyjęto relację kosztów obsługi wypłaty świadczeń zleconych do kwoty tych świadczeń w wysokości 1,5%. Na realizację działania wydatkowano 83.079 tys. zł (98,3% planowanej kwoty), co stanowiło 1,5 % kwoty świadczeń.

2) W ramach funkcji 20 *Zdrowie*, zaplanowano realizację zadania 20.1.W. *Dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej*, na które zaplanowano 245.106 tys. zł, z którego wyodrębniono podzadanie: 20.1.1.W *Organizacja oraz nadzór nad systemem opieki zdrowotnej*, którego celem miało być umożliwienie dostępu do opieki zdrowotnej osobom nieobjętym ubezpieczeniem zdrowotnym z innego tytułu.

Na realizację zadania zaplanowano 245.106 tys. zł, wydatkowano zaś 229.630 tys. zł (93,7%). Jako miernik podzadania przyjęto przeciętną miesięczną liczbę osób uprawnionych, za które składki na ubezpieczenie zdrowotne finansowane są z budżetu państwa, a wartość miernika ustalono na poziomie 243,7 tys. osób. W 2013 r. składki sfinansowano dla około 228,9 tys. osób. tj. o około 14,8 tys. mniej, niż prognozowano. Wykonanie miernika na niższym poziomie wynikało z niższej liczby osób korzystających z urlopów wychowawczych oraz osób zatrudnionych jako nianie, za które budżet finansuje składki na ubezpieczenie zdrowotne.

NIK ocenia pozytywnie realizację w 2013 r. budżetu zadaniowego w tej części. W wykonywanych podzadaniach wartość mierników ukształtowała się na poziomie zbliżonym do zakładanego.

4. Sprawozdania

Prezes ZUS jest dysponentem I stopnia części 73. Zakład przekazał do Ministerstwa Finansów w dniu 20 lutego 2014 r. roczne sprawozdania Rb-23, Rb-27 i Rb-28 i roczne sprawozdanie Rb-BZ1. Sprawozdania zostały sporządzone w obowiązujących terminach Przekazują one prawdziwy obraz dochodów i wydatków w 2013 r. Zostały sporządzone rzetelnie i prawidłowo pod względem merytorycznym i formalno-rachunkowym, a kwoty wykazane w sprawozdaniach były zgodne z danymi wynikającymi z ewidencji księgowej.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych – państwowa osoba prawna

Dane o wykonaniu przychodów i kosztów oraz zatrudnienia i wynagrodzeń przedstawiono w tabelach stanowiących zał. nr 3 i 4.

1. Plan finansowy

Plan finansowy ZUS na 2013 r. został sporządzony z uwzględnieniem norm ogólnych³⁴ oraz zasad szczegółowych³⁵. Zakład dotrzymał procedur dotyczących opracowania, zatwierdzenia i przekazania projektu i planu finansowego do Ministra Finansów. Określono w nim przychody w kwocie 4.079.350 tys. zł, przy odpisie z FUS w wysokości 3.430.000 tys. zł. Przyjęto koszty w kwocie 4.278.749 tys. zł w tym wynagrodzenia osobowe w wysokości 2.102.250 tys. zł i nakłady na budowę, ulepszenie i zakup środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych w wysokości 464.880 tys. zł.

Założenie w projekcie planu spadku przychodów, przy jednoczesnym wzroście kosztów spowodowało, iż prognozowany wynik finansowy (strata) był ujemny i wyniósł 199.399 tys. zł. Na dzień 31 grudnia 2013 r. zaplanowano zobowiązania z tytułu odsetek za nieprzekazanie składki do OFE w wysokości 70.000 tys. zł.

Rada Nadzorcza ZUS zatwierdziła 26 września 2012 r. przyjęty przez Zarząd *Plan finansowy ZUS na rok 2013*. Był on identyczny z planem Zakładu ujętym w ustawie budżetowej na rok 2013.

Plan finansowy ZUS był trzykrotnie zmieniany przez Zarząd Zakładu i zatwierdzany przez Radę Nadzorczą. Ostatecznie zaplanowano: przychody w kwocie 4.075.037 tys. zł (o 4.313 tys. zł niższe, niż w ustawie budżetowej), koszty w kwocie 4.267.158 tys. zł (niższe o 11.591 tys. zł) oraz wynik finansowy brutto minus 192.121 tys. zł (wyższy o 7.278 tys. zł). Zmiany planu były legalne w świetle przepisów ustawy o finansach publicznych i szczegółowych zasad gospodarki finansowej (zostały zatwierdzone przez Radę Nadzorczą ZUS i przesłane do Ministra Finansów).

2. Wysokość i struktura przychodów

Przychody Zakładu wyniosły w 2013 r. ogółem 4.139.873 tys. zł i zostały zrealizowane na poziomie 101,6% planu, z tego przychody planowane w kwocie 4.097.439 tys. zł (tj. 100,5% planu) i nieplanowane w kwocie 42.434 tys. zł. Uzyskane przychody były o 278.643 tys. zł (o 6,3%) niższe od uzyskanych w 2012 r., na co wpłynął w głównej mierze niższy odpis z FUS.

Największą pozycję przychodów stanowił **odpis z FUS na działalność Zakładu**, który zgodnie z ustawą budżetową wyniósł 3.430.000 tys. zł (82,9% przychodów) i był o 335.000 tys. zł (o 8,9%) niższy niż w 2012 r.

Przychody związane z obsługą zadań zleconych wyniosły 494.116 tys. zł (103,1% planu) i stanowiły 11,9% przychodów ogółem. W 2012 r. przychody te wyniosły 457.583 tys. zł (107,5% planu) i stanowiły 10,4% przychodów ogółem. Na wzrost przychodów, w porównaniu z 2012 r., o 36.533 tys. zł (o 8,0%), wpłynęły wyższe przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek innych niż na FUS.

W ramach **przychodów związanych z obsługą zadań zleconych**, wyodrębniono dwie grupy przychodów z tytułu: poboru i dochodzenia składek innych niż na FUS oraz zwrotu kosztów obsługi świadczeń zleconych Zakładowi do wypłaty:

- **przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek innych niż na FUS** wyniosły 250.160 tys. zł (98,1% planu). W porównaniu z 2012 r. przychody uzyskane z tego tytułu były wyższe o 24.075 tys. zł, tj. o 10,6%. Dominującym źródłem przychodów uzyskanych w tej grupie były przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek na: **ubezpieczenie zdrowotne** w kwocie 119.533 tys. zł (47,8%); **otwarte fundusze emerytalne** w kwocie 84.425 tys. zł (33,7%) oraz na **FP i FGŚP** w kwocie 46.202 tys. zł (18,5%);

³⁴ Dotyczy norm ogólnych wynikających z art. 31 ustawy o finansach publicznych.

³⁵ Dotyczy zasad szczegółowych określonych w rozdziale 7. ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych pn. ZUS.

- **przychody z tytułu zwrotu kosztów obsługi świadczeń zleconych Zakładowi do wypłaty** w kwocie ogółem 243.956 tys. zł, co stanowiło 108,9% planu. W porównaniu z 2012 r. przychody uzyskane z tego tytułu były wyższe o 12.458 tys. zł (o 5,4%). Dominującym źródłem przychodów uzyskanych w tej grupie były **przychody z tytułu obsługi pozostałych świadczeń**, które wyniosły 117.464 tys. zł, co stanowiło 112,0% planu. Na ich realizację wpływ miały m.in. przychody uzyskane z tytułu informacji udzielanych komornikom.

Przychody finansowe w 2013 r. wyniosły 44.210 tys. zł (93,6 planu), w tym planowane 44.209 tys. zł. Złożyły się na nie głównie odsetki, z czego 17.555 tys. zł od długoterminowych papierów wartościowych i 13.496 tys. zł od środków na rachunkach bieżących i rachunkach bankowych lokat krótkoterminowych.

Na **pozostałe przychody** w kwocie 169.281 tys. zł (145,4% planu) składały się **przychody planowane** w kwocie 126.848 tys. zł oraz **nieplanowane** w kwocie 42.433 tys. zł.

Na **pozostałe przychody planowane** złożyły się głównie:

- przychody z tytułu zwrotu kosztów egzekucyjnych (72.437 tys. zł);
- wynagrodzenie za terminowe wpłacanie podatku (40.294 tys. zł);
- przychody z tytułu dzierżawy (najmu) budynków i lokali (4.592 tys. zł).

Pozostałe nieplanowane przychody zostały uzyskane głównie z tytułu dotacji stanowiących zwrot środków w związku z realizacją projektów z udziałem środków unijnych (42.433 tys. zł).

W 2013 r. rozwiązane zostały także rezerwy na nagrody jubileuszowe, odprawy emerytalne, postępowania sądowe, niewykorzystane urlopy pracownicze oraz z tytułu odsetek za nieprzekazanie składki do OFE w kwocie 244.670 tys. zł. Dokonane zostały również odpisy aktualizujące wartość inwestycji w kwocie 5.430 tys. zł. Zdarzenia te znalazły swoje odzwierciedlenie w przychodach ogółem Zakładu, natomiast jako pozycje memoriałowe nie spowodowały wpływu środków pieniężnych.

3. Gospodarowanie wolnymi środkami Zakładu

Wolne środki Zakładu były w 2013 r. lokowane w terminowe lokaty bankowe oraz papiery skarbowe emitowane przez Skarb Państwa zgodnie z obowiązującą procedurą³⁶. Łącznie założono 570 lokat w 11 bankach. Kwoty lokat kształtowały się w granicach od 1,8 mln zł do 200 mln zł, oprocentowanie od 1,40% do 4,15%, okresy lokowania od jednodobowych (410 lokat) do 32-dniowych (7 lokat). Uzyskane odsetki od lokat wynosiły od 122 zł do 517,3 tys. zł, a liczba lokat w miesiącu wynosiła od 34 do 56. Z tytułu lokowania środków uzyskano w 2013 r. odsetki w wysokości 12.844,6 tys. zł.

W 2013 r. nie wystąpiły sytuacje zagrażające terminowej realizacji zadań i płynności finansowej. W tym celu prowadzono długookresową, codziennie aktualizowaną, prognozę przepływów pieniężnych, a jednostki organizacyjne dokonujące płatności przekazywały informację o rzeczywistych wydatkach na dwa dni robocze przed terminem płatności. W 2013 r. nie odnotowano przypadków zapłaty kar umownych za zamówione towary lub usługi.

4. Należności

Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r., podobnie jak na koniec 2012 r., Zakład nie posiadał należności długoterminowych. Należności krótkoterminowe wynosiły 142.863 tys. zł. W porównaniu ze stanem na koniec 2012 r. zmniejszyły się o 3.517 tys. zł, tj. o 2,4%. Złożyły się na nie należności z tytułu dostaw i usług w kwocie 8.679 tys. zł; inne należności – 112.605 tys. zł, należności dochodzone na drodze sądowej – 21.516 tys. zł oraz z tytułu podatków, dotacji, ceł, ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych świadczeń – 65 tys. zł. Na należności *inne* złożyły się głównie należności z tytułu udzielonych pożyczek mieszkaniowych z ZFŚS

³⁶ Procedura lokowania środków ZUS, wprowadzona zarządzeniem nr 3 Prezesa ZUS z 22 stycznia 2008 r., zastąpiona Zasadami zarządzania aktywami FRD, FUS, FEP i Zakładu, wprowadzonymi zarządzeniem nr 63 Prezesa ZUS z 29 kwietnia 2013 r., zmienionymi zarządzeniem nr 114 z 11 października 2013 r.

(81.820 tys. zł), od NFZ z tytułu kosztów poboru składki (20.189 tys. zł) i rozrachunki z FUS (9.147 tys. zł), w tym z tytułu obsługi: rent socjalnych (4.908 tys. zł), zadań zleconych (1.794 tys. zł) i świadczeń przedemerytalnych (2.262 tys. zł).

5. Koszty działalności

W 2013 r. koszty działalności bieżącej Zakładu z amortyzacją (bez operacji niemających odzwierciedlenia w przepływach finansowych) wyniosły 4.079.660 tys. zł, co stanowiło 95,6% planu. W porównaniu z 2012 r. koszty zmniejszyły się o 68.806 tys. zł (o 1,7%). Ich struktura zasadniczo nie uległa zmianie w porównaniu z 2012 r.

W strukturze kosztów największymi pozycjami były kolejno: wynagrodzenia (51,8%), usługi obce (22%) ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia (11,1%), amortyzacja (9,9%) oraz materiały i energia (2,8%).

Na koszty działalności Zakładu składały się m.in.:

1) Wynagrodzenia: 2.113.158 tys. zł (99,8% planu). W porównaniu z 2012 r. zmniejszyły się o 914 tys. zł (o 0,04%). Na wynagrodzenia osobowe wydatkowano 2.100.554 tys. zł, tj. o 515 tys. zł więcej niż w 2012 r.

Zakład właściwie wykonał postanowienia³⁷ dotyczące wynagrodzeń i wynagrodzeń bezosobowych w jednostkach i podmiotach prawnych sektora finansów publicznych. Na 2013 r. zaplanowano środki na wynagrodzenia osobowe w wysokości takiej samej jak w planie po zmianach na 2012 r. (2.102.250 tys. zł), a na pozostałe wynagrodzenia mniejsze o 12% (15.568 tys. zł).

2) Koszty usług obcych: 898.989 tys. zł (86,7% planu), niższe od kwoty zaplanowanej o 137.683 tys. zł. W porównaniu z 2012 r. zmniejszyły się o 62.469 tys. zł (o 6,5%). Dominującymi pozycjami były usługi związane z przetwarzaniem danych – 371.043 tys. zł (41,3%) oraz usługi pocztowe i bankowe – 300.717 tys. zł (33,5%). Wykonanie na niższym poziomie planu w zakresie usług obcych wynikało m.in. z:

- **remonty** (75,9% planu): uzyskania korzystniejszych ofert od kontrahentów, mniejszej awaryjności urządzeń, całkowitej lub częściowej rezygnacji z zaplanowanych remontów;
- **usługi pocztowe i bankowe** (81,9% planu): wynegocjowania z Poczta Polska niższych stawek za usługi oraz wzrostu liczby świadczeń przesyłanych na rachunki bankowe;
- **usługi telekomunikacyjne** (71,1% planu): wynegocjowania korzystniejszych warunków za usługi telefonii komórkowej;
- **usługi związane z przetwarzaniem danych** (96,4% planu): mniejszej liczby zleceń dla ZETO, przesunięcia części zleceń na usługi dodatkowe w zakresie eksploatacji i utrzymania KSI, usługi wsparcia dla systemu monitorowania usług IT oraz zakupu licencji Solar Winds na kolejny rok;
- **usługi pozostałe** (83,6% planu): wynegocjowania korzystniejszych warunków umów na usługi czystościowe, dozór i ochronę mienia, zmniejszenia kosztów wynajmowanych powierzchni, rezygnacji z części zaplanowanych szkoleń, ograniczenia dodatkowych badań zleconych przez lekarzy orzeczników na rzecz pozyskiwania dokumentacji medycznej bezpośrednio z placówek służby zdrowia.

3) Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia: 452.221 tys. zł (95,4% planu). Stanowiły 11,1% kosztów ogółem i w porównaniu z 2012 r. wzrosły o 6.262 tys. zł (o 1,4%), m.in. w związku z ustawowym³⁸ podwyższeniem wysokości składki na ubezpieczenie rentowe, w części finansowanej przez płatnika składek o 2% od 1 lutego 2012 r. (w 2013 r. podwyższona składka obowiązywała o jeden miesiąc dłużej niż w roku poprzednim).

4) Koszty amortyzacji: 404.666 tys. zł (9,9% kosztów ogółem). W porównaniu z 2012 r. zmniejszyły się o 15.847 tys. zł (o 3,8%). Ich wzrost w porównaniu z planem (o 3,1%) dotyczył amortyzacji według stawek,

³⁷ Art. 16-22 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. z 2012 r., poz. 1456 ze zm.).

³⁸ Art. 1 ustawy z dnia 21 grudnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 291, poz. 1706).

tj. memoriałowej, niepowodującej wzrostu wydatków. Wysokość kosztów amortyzacji w 2013 r. była bezpośrednią konsekwencją poziomu realizacji planu rzeczowo-finansowego w zakresie budowy i zakupów środków trwałych.

5) Podatki i opłaty: 56.872 tys. zł (89% planu). Stanowiły 1,4% kosztów ogółem i w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosły o 2.595 tys. zł (o 4,4%). Dominujący wpływ na poziom wykonania miały koszty i różne opłaty związane z korzystaniem przez Zakład ze środków prawnych właściwych organom administracji publicznej (egzekucyjne, sądowe, komornicze itp.) – 25.167 tys. zł (44,2%) oraz koszty wpłat na PFRON – 21.522 tys. zł (37,8%). Wysokość wpłat na PFRON w 2013 r. była pochodną zmian legislacyjnych obowiązujących od 1 stycznia 2011 r.³⁹. W 2013 r. wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ZUS wyniósł 2,78% i wzrósł w porównaniu z 2012 r. o 0,37 punktu procentowego.

6. Zatrudnienie i wynagrodzenia

Przeciętne zatrudnienie w ZUS w 2013 r. wyniosło 45.965 osób w przeliczeniu na pełne etaty. W porównaniu z zatrudnieniem planowanym (46.123 etatów), było ono niższe o 158 etatów (0,3%), a w stosunku do 2012 r. – wyższe o 158,2 etatów (0,3%).

Przeciętne zatrudnienie w Centrali ZUS wyniosło 1.393,91 etatów (bez Zarządu) i w stosunku do 2012 r. zwiększyło się o 20,8 etatu (1,5%). W oddziałach, w porównaniu z 2012 r., zatrudnienie zwiększyło się o 144,8 etatu do 43.703,2 etatów, tj. o 0,3%. W orzecznictwie lekarskim stan zatrudnienia zmniejszył się o 7,4 etatu do 862,9 etatów (o 0,9%). Zarząd ZUS w 2013 r., analogicznie jak w 2012 r., liczył 5 osób.

Na wynagrodzenia w 2013 r. wydatkowano 2.100.553 tys. zł, tj. o 515 tys. zł więcej niż w 2012 r.

Przeciętne wynagrodzenie w ZUS na jeden etat w 2013 r. wyniosło 3.808,25 zł i w stosunku do 2012 r. zmniejszyło się o 12,21 zł (o 0,3%).

W Centrali ZUS (bez Zarządu), przeciętne wynagrodzenie wyniosło 6.192,96 zł i w stosunku do 2012 r. zmniejszyło się o 134,97 zł (o 2,1%), zaś przeciętne wynagrodzenie w oddziałach ZUS (z wyłączeniem orzecznictwa lekarskiego) w wysokości 3.642,23 zł zmniejszyło się o 12,60 zł, tj. o 0,3%, a w orzecznictwie lekarskim wzrosło o 206,22 zł do 8.271,31 zł (o 2,6%). W 2013 r. przeciętne wynagrodzenie w Centrali ZUS (z wyłączeniem Zarządu) było wyższe od wynagrodzenia w oddziałach o 2.550,73 zł, tj. o 70,0%. Przeciętne wynagrodzenie Zarządu zwiększyło się o 465,40 zł, z 19.422,04 zł w 2012 r. do 19.887,44 zł w 2013 r., tj. o 2,4%.

7. Działalność inwestycyjna

W planie rzeczowo-finansowy działalności ZUS w zakresie budowy i zakupów środków trwałych na 2013 r. na nakłady na budowę, ulepszenie i zakup środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych zaplanowano środki w kwocie 464.880 tys. zł. Kwota ta była identyczna z wielkością nakładów na budowę, ulepszenie i zakup środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych przewidzianych w ustawie budżetowej na rok 2013.

Zaplanowano łącznie 277 zadań, z tego: 10 w grupie I, 135 w grupie II, 93 w grupie III, 7 w grupie IV oraz 32 w grupie V. Plan był wielokrotnie zmieniany pod względem liczby zadań i planowanych kwot na poszczególne zadania. W wyniku 517 zmian planowana kwota wzrosła z 464.880 tys. zł do 476.471 tys. zł, tj. o 11.591 tys. zł (o 2,5%).

Plan ostateczny (na dzień 31 grudnia 2013 r.) przewidywał realizację 419 zadań, tj. o 51,3% zadań więcej, niż pierwotnie planowano (277). Wprowadzone w 2013 r. roku zmiany polegały m.in. na korekcie kwot przeznaczonych na realizację 328 zadań, rezygnacji z 26 zadań oraz wprowadzeniu do planu 148 nowych zadań, a także zmianie nazw dla 7 zadań.

³⁹ Art. 22 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm.).

Na realizację w 2013 r. wydatkowano 409.896 tys. zł, (86,0% planu). W poszczególnych grupach wykorzystanie środków było następujące: 22.221 tys. zł w grupie I (95,9%), 32.303 tys. zł w grupie II (81,0%), 4.414 tys. zł w grupie III (99,2%), 11.330 tys. zł w grupie IV (91,4%) i 339.628 tys. zł w grupie V (85,6%).

- **Grupa I** (zadania budowlane zwiększające powierzchnię netto): spośród 11 zadań przyjętych do realizacji, w tym 10 kontynuowanych, 3 zostały zrealizowane, 5 było w trakcie realizacji, a 2 znajdowały się w fazie przygotowania do przetargu.
- **Grupa II** (zadania budowlane niezwiększające powierzchni netto): na 199 zadań przyjętych do planu, w tym 56 kontynuowanych, efekt rzeczowy osiągnięto dla 166, w tym zakończono realizację 127 zadań. Nie rozpoczęto realizacji 3 zadań, od realizacji 8 odstąpiono a 22 zadania znajdowały się w trakcie realizacji. Głównym ich celem była poprawa parametrów techniczno-eksploatacyjnych bazy lokalowej.
- **Grupa III** (zakupy niescentralizowane maszyn, urządzeń, środków transportowych i innych rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych): z planowanych 159 zadań zrealizowano wszystkie. Obejmowały one zakupy w celu wyposażenia jednostek organizacyjnych w sprzęt i urządzenia techniczne, m.in. takie jak: urządzenia klimatyzacyjne do pomieszczeń UPS, serwerowni i pomieszczeń biurowych, wyposażenie składnic akt w regały, środki transportu, elementy systemów telewizji dozorowej, kurtyny powietrzne, kotły centralnego ogrzewania.
- **Grupa IV** (zakupy scentralizowane maszyn, urządzeń, środków transportowych i innych rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych): zakończono realizację wszystkich 11 zadań. Zakupiono m.in.: 133 samochody, 151 projektorów multimedialnych, adresarkę do kopert, ploter, 3 systemy druku cyfrowego.
- **Grupa V** (zakupy maszyn, urządzeń oraz wartości niematerialnych i prawnych realizowanych w systemie scentralizowanym dla KSI): zakończono realizację 19 spośród 38 zaplanowanych zadań, realizacja 9 będzie kontynuowana w 2014 r., dla 8 rozpoczęto postępowania, a dla jednego rozpoczęto procedurę postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. Nie poniesiono nakładów na realizację 6 zadań.

8. Zamówienia publiczne⁴⁰

Kontrolą objęto trzy zamówienia publiczne zrealizowane w 2013 r.⁴¹, w tym na:

- usługi wsparcia eksploatacji i utrzymania Kompleksowego Systemu Informatycznego ZUS oraz usługi związane z modyfikacjami i konserwacją KSI ZUS na kwotę ogółem 1.199.675,1 tys. zł brutto (zamówienia realizowane w trybie przetargu ograniczonego); wspomniany system wykonany został na podstawie zawartej 10 października 1997 r. *Umowy o zaprojektowanie i wykonanie Kompleksowego Systemu Informatycznego* oraz przekazania do eksploatacji oprogramowania użytkowego (umowa podstawowa z 18 stycznia 2007 r. została zawarta między ZUS i Prokom Software SA – od 1 kwietnia 2008 r. Asseco Poland SA);
- usługi na modyfikacje i konserwację systemu emerytalno-rentowego EMIR-SEKS/AD na kwotę 32.000 tys. zł (zamówienie realizowane w trybie z wolnej ręki).

Doboru spraw do kontroli dokonano na podstawie transakcji wylosowanych metodą MUS, dobierając w pierwszej kolejności te postępowania, których wartość przedmiotu dla danego trybu zamówienia była najwyższa.

Ustalono, że:

- podstawą zaangażowania środków finansowych były plany działalności ZUS na 2013 r. oraz umowy zawarte po przeprowadzonych postępowaniach o udzielenie zamówień publicznych;
- przed zawarciem umów na ich realizację dokonywano analizy faktycznych potrzeb pod kątem ich celowości, wszystkie przewidziane na realizację tych umów środki finansowe były wcześniej zaplanowane;

⁴⁰ Por. przypis 25.

⁴¹ Postępowania przeprowadzono na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 907 ze zm.) oraz wewnętrznych regulacji ZUS.

- środki finansowe na zakup ww. usług były ujęte w planie finansowym Zakładu i dla każdego z wytypowanych do badania zamówień uzyskano akceptację Głównego Księgowego, a faktury potwierdzające dokonanie ich zakupu były również akceptowane przez Głównego Księgowego;
- nie wystąpiły przypadki nieterminowych płatności, skutkujących zaplaceniem odsetek lub kar umownych;
- koszty realizacji objętych badaniem zamówień publicznych wyniosły w 2013 r. 38.570,6 tys. zł, (0,95% kosztów działalności ZUS⁴²), a płatności 14.047,1 tys. zł; oznacza to, że wysokość kosztów poniesionych na realizację zamówień objętych badaniem nie miała wpływu na kontrolną ocenę dotyczącą całości poniesionych kosztów działalności ZUS – państwowej osoby prawnej, które wyniosły 4.079.660 tys. zł.

9. Wykonanie zadań

9.1. Budżet zadaniowy

Projekt planu finansowego na 2013 r. w układzie zadaniowym sporządzono dla części 73 oraz FUS i FEP⁴³.

9.2. Rozliczenia z otwartymi funduszami emerytalnymi

W 2013 r. ZUS przekazał do OFE składki w kwocie 10.227.493 tys. zł. W porównaniu z 2012 r., w którym przekazano 7.966.633 tys. zł, kwota ta była wyższa o 2.260.860 tys. zł (o 28,4%). Od kwoty tej Zakład potrącił prowizję z tytułu poniesionych kosztów poboru i dochodzenia składek w wysokości 84.319 tys. zł, co stanowiło 0,82% przekazanych składek. Łącznie Zakład w latach 1999-2013, przekazał do OFE składki o wartości 191.804.226 tys. zł.

Z tytułu **opóźnień w przekazywaniu składek do poszczególnych OFE**, Zakład zapłacił w 2013 r., odsetki w wysokości 234.544 tys. zł. W porównaniu z 2012 r. (51.671 tys. zł) kwota ta była wyższa o 182.873 tys. zł, tj. o 353,9%. Do poszczególnych OFE w 2013 r. Zakład przekazał też, zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi, dodatkowe opłaty⁴⁴ w wysokości 596 tys. zł (w 2012 r. – 204 tys. zł), które wymierza płatnikowi składek lub instytucji obsługującej wpłaty składek, jeżeli nie nastąpiło przekazanie składki do OFE w terminie z powodu nieprzekazania lub przekazania błędnego zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych, zgłoszenia płatnika składek, imiennego raportu miesięcznego, deklaracji rozliczeniowej lub dokumentu (zlecenia) płatniczego.

W latach 1999-2013 do OFE przekazano składki i odsetki z tytułu opóźnień w łącznej kwocie 195.082.435 tys. zł, w tym 191.804.226 tys. zł z tytułu składek i 3.178.435 tys. zł odsetek.

Kwota zobowiązań na koniec 2013 r. z tytułu odsetek wyniosła 57.594 tys. zł. Łączne zobowiązania Zakładu z tytułu składek i odsetek wyniosły 437.664 tys. zł.

Należności od OFE z tytułu nienależnie przekazanych składek wyniosły na koniec 2013 r. 672.973 tys. zł.

W 2013 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, kwota przekazanych odsetek z tytułu opóźnień w przekazaniu środków do OFE uległa znaczącemu zwiększeniu, co – zdaniem NIK – wskazuje na potrzebę głębszej analizy sytuacji na poziomie oddziałów ZUS.

9.3. Prewencja rentowa i wypadkowa

Prowadzenie działań z zakresu prewencji rentowej i wypadkowej należy do zadań ustawowych ZUS.

1) W 2013 r. na **prewencję rentową** przewidziano 184.500 tys. zł, tj. kwotę o 11.517 tys. zł (o 6,7%) wyższą od wykonania w 2012 r. Wydatkowano natomiast 177.095 tys. zł, tj. 96,0% zaplanowanych środków, głównie na rehabilitację leczniczą wraz z opłatą miejscową i zwrotem kosztów przejazdu (176.930 tys. zł).

⁴² Nie przekroczyły założonego do badań kontrolnych progu istotności wynoszącego 1,5% ocenianych wydatków.

⁴³ Dla ZUS (państwowej osoby prawnej) plan w układzie zadaniowym nie został sporządzony, ze względu na zwolnienie z tego obowiązku – § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 13 maja 2012 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2013 (Dz. U. z 2012 r., poz. 628).

⁴⁴ Art. 47 ust. 10c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

W 2013 r. rehabilitacją leczniczą objęto 73.425 osób, o 3,0% więcej, niż w 2012 r. W strukturze objętych rehabilitacją największą grupę stanowiły osoby po rehabilitacji narządu ruchu – 52.606 (71,6%), układu krążenia – 6.601 (9%), narządu ruchu w systemie ambulatoryjnym – 6.263 (8,5%) i schorzeń psychosomatycznych 4.206 (5,7%).

W latach 2012-2013 odnotowano wzrost liczby osób objętych schorzeniami narządu ruchu rehabilitowanych metodą stacjonarną o 2.655 (5,3%) i ambulatoryjną o 295 (4,9%), a także kobiet objętych rehabilitacją po leczeniu schorzeń gruczołu piersiowego o 334 (37,7%). Jednocześnie odnotowano zmniejszenie liczby osób po rehabilitacji układu krążenia metodą ambulatoryjną o 736 (70,4%) i schorzeń układu krążenia o 125 (1,9%).

Koszty leczenia rehabilitacyjnego w 2013 r. wyniosły 166.947 tys. zł. Średni koszt leczenia wyniósł 2.274 zł i kształtował się w granicach od 1.729 zł dla rehabilitacji schorzeń ruchu metodą ambulatoryjną do 3.828 zł w przypadku rehabilitacji schorzeń narządu głosu.

2) Na prewencję wypadkową przeznaczono w 2013 r. 3.690 tys. zł, a wydatkowano 3.627 tys. zł (98,3%). Niższe wykonanie wynikało głównie z mniejszego dofinansowania działań utrzymujących zdolność do pracy przez cały okres aktywności zawodowej płatników składek (o 20 tys. zł) oraz upowszechniających wiedzę o zagrożeniach powodujących wypadki przy pracy (choroby zawodowe) i sposobach przeciwdziałania im (o 41 tys. zł).

9.4. Egzekucja należności

W 2013 r. liczba tytułów we wszystkich rodzajach egzekucji wynosząca 5.635 tys., w porównaniu z 2012 r. zmniejszyła się o 1.195 tys. (o 17,5%), a ich wartość wynosząca 8.070.631 tys. zł zwiększyła się o 712.585 tys. zł (o 8,9%). Według stanu na koniec 2013 r. nie zrealizowano 14.261 tys. tytułów na kwotę 13.494.591 tys. zł. Oznacza to, iż w 2013 r. zmniejszyła się liczba niezrealizowanych tytułów o 1.446 tys. (o 9,2%) i kwot nimi objętych o 131.917 tys. zł (o 1%).

W ramach **egzekucji własnej ZUS** (z wynagrodzenia za pracę, świadczeń z ubezpieczenia społecznego, renty socjalnej, wierzytelności i rachunków bankowych) wystawiono 2.980,2 tys. tytułów na kwotę 4.957.409 tys. zł. W porównaniu z 2012 r., liczba wystawionych tytułów zmniejszyła się o 1.413,5 tys. (o 32,2%), zaś kwoty nimi objęte były niższe o 445.768 tys. zł (o 8,3%). Na koniec 2013 r. nie zostało zrealizowanych 6.570,2 tys. tytułów na kwotę 4.813.098 tys. zł. W porównaniu ze stanem na koniec 2012 r. liczba niezrealizowanych tytułów zmniejszyła się o 1.271 tys. (o 20%), a kwota nimi objęta o 844.558 tys. zł (o 14,9%).

Przyczyn zmniejszenia liczby tytułów upatrywać należy w korzystaniu przez jednostki organizacyjne ZUS z wprowadzonej z końcem 2011 r. możliwości wystawiania czteropozycyjnych upomnień i odpowiadających im tytułów wykonawczych. Zmniejszenie w 2013 r. liczby wystawionych tytułów (i faktycznie wszczętych postępowań egzekucyjnych), ma związek ze skutkami wejścia w życie z dniem 15 stycznia 2013 r. tzw. ustawy abolicyjnej⁴⁵.

Na ogólną kwotę 4.957.409 tys. zł objętą 2.980,2 tys. tytułami wystawionymi przez oddziały ZUS, odzyskano należności w wysokości 1.305.522 tys. zł, tj. mniej o 62.298 tys. zł (o 4,6%) niż w 2012 r. Na odzyskaną kwotę złożyły się należności:

- **ubezpieczenia społeczne:** 937.139 tys. zł, tj. o 33.270 tys. zł (o 3,4%) mniej niż w 2012 r.;
- **ubezpieczenie zdrowotne:** 302.724 tys. zł, tj. o 26.542 tys. zł (o 8,1%) mniej niż w 2012 r.;
- **FP i FGŚP:** 64.619 tys. zł, tj. o 2.893 tys. zł (o 4,3%) mniej niż w roku poprzednim;
- **FEP:** 1.041 tys. zł, tj. o 406 tys. zł (o 64,1%) więcej niż w roku poprzednim.

Ponadto w porównaniu z rokiem poprzednim nastąpiło zwiększenie:

- kwot objętych układami ratalnymi i odroczeniami terminów płatności – o 470.071 tys. zł (o 492,9%);
- kwot wycofanych lub zwróconych bez realizacji zadłużenia – o 1.646.081 tys. zł (o 80,3%);

⁴⁵ Ustawa z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. z 2012 r., poz. 1551).

- kwot zrealizowanych w inny sposób (umorzonych lub odpisanych należności skierowanych do egzekucji) – o 10.144 tys. zł (o 4,5%).

Wskaźnik efektywności egzekucji ogółem prowadzonej przez oddziały ZUS w 2013 r. wynoszący 21,34%, w porównaniu z 2012 r. uległ zwiększeniu o 1,88 pkt procentowego, w tym w stosunku do należności: FUS – o 2,34, na ubezpieczenie zdrowotne – o 0,49, FP i FGŚP – o 2,19 i FEP – o 8,56 pkt procentowego.

9.5. Nienależnie pobrane świadczenia

W 2013 r. liczba dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS zwiększyła się z około 40,6 tys. do około 42,0 tys. (o 1,4 tys., tj. o 3,6%), a wartość pobranych świadczeń z 177.464 tys. zł do 189.505 tys. zł, tj. o 12.041 tys. zł (o 6,8%). Na ogólną kwotę nadpłat na koniec 2013 r. złożyło się:

- **Fundusz emerytalny:** 2.419 dłużników na kwotę świadczeń 7.213 tys. zł (w 2012 r. – 2.399 dłużników na kwotę 7.869 tys. zł);
- **Fundusz rentowy:** 31.953 dłużników na kwotę świadczeń 149.621 tys. zł i odsetek 455 tys. zł (w 2012 r. – 31.119 dłużników na kwotę świadczeń 141.056 tys. zł i odsetek 411 tys. zł);
- **Fundusz wypadkowy:** 947 dłużników na kwotę świadczeń 6.356 tys. zł (w 2012 r. – 919 dłużników na kwotę świadczeń 6.047 tys. zł i 24 tys. zł odsetek);
- **Fundusz chorobowy:** 6.715 dłużników na kwotę świadczeń 25.822 tys. zł i 9 tys. zł odsetek (w 2012 r. – 6.137 dłużników na kwotę 22.051 tys. zł i 6 tys. zł odsetek).

Zmniejszeniu w 2013 r. uległa liczba dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń pokrywanych z budżetu państwa (zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych, wychowawczych i dodatków do zasiłków rodzinnych, rent socjalnych, refundacji AC i OC, zasiłków i świadczeń przedemerytalnych, dodatków i zapomóg pieniężnych itp.) z 3.445 do 3.266, tj. o 179 osób (o 5,2%) i kwota zadłużenia z 5.975 tys. zł do 5.795 tys. zł, tj. o 180 tys. zł (o 3,0%).

W 2013 r. zmniejszyła się też do 4.375 (o 451 osób) liczba dłużników Funduszu Alimentacyjnego (o 9,3%) i wysokość kwoty należności do 6.954 tys. zł, czyli o 556 tys. zł (o 7,4%).

W 2013 r. wzrosła liczba dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS. Zdaniem NIK wskazuje to na potrzebę kontynuowania działań w celu zmniejszania skali tego zjawiska.

9.6. Przedawnienia należności

W 2013 r. przedawnione należności za okres do 31 grudnia 1998 r. i od 1 stycznia 1999 r. wyniosły 1.320.068 tys. zł. Złożyły się na nią przedawnione składki i dodatkowe opłaty w wysokości 449.039 tys. zł i odsetki za zwłokę w kwocie 871.030 tys. zł. W porównaniu z 2012 r. kwota przedawnionych należności zwiększyła się o 573.801 tys. zł, tj. o 76,9%, w tym z tytułu składek i dodatkowych opłat o 182.289 tys. zł (o 68,3%) i odsetek za zwłokę o 391.512 tys. zł (o 81,6%).

Z ogólnej kwoty przedawnieniu uległy:

- **należności FUS:** 1.129.132 tys. zł. w tym z tytułu składek i dodatkowych opłat 375.808 tys. zł i odsetek za zwłokę 753.324 tys. zł; w porównaniu ze stanem na koniec 2012 r. nastąpił wzrost przedawnień o 528.830 tys. zł, tj. o 88,1%, w tym z tytułu składek i dodatkowych opłat o 163.398 tys. zł (o 76,9%), a odsetek za zwłokę o 365.432 tys. zł (o 94,2%);
- **należności z tytułu ubezpieczeń zdrowotnych:** 137.395 tys. zł, w tym z tytułu składek i dodatkowych opłat 53.145 tys. zł i odsetek za zwłokę w kwocie 84.251 tys. zł; w porównaniu z 2012 r. wzrosła kwota przedawnionych należności o 26.885 tys. zł (o 24,3%), w tym składek i dodatkowych opłat o 12.010 tys. zł (o 29,2%) i odsetek o 14.875 tys. zł (o 24,3%);

- **należności FP i FGŚP:** 53.541 tys. zł, w tym z tytułu składek i dodatkowych opłat 20.086 tys. zł i odsetek za zwłokę w kwocie 33.455 tys. zł; w porównaniu z 2012 r. wzrosła kwota przedawnionych należności o 18.087 tys. zł (o 51%), w tym składek i dodatkowych opłat o 6.881 tys. zł (o 52,1%) i odsetek o 11.205 tys. zł (o 50,4%).

Na skalę zaewidencjonowanych w 2013 r. odpisów z tytułu przedawnienia ma wpływ uruchomienie w czerwcu 2013 r. docelowego systemu rozliczeń z płatnikami składek, w ramach którego weryfikowane i aktualizowane były stany rozliczeń na kontach płatników składek, co skutkowało zaewidencjonowaniem i odpisaniem należności, które wygasły w latach ubiegłych. W konsekwencji odnotowano w rejestrach wzrost odpisu kwot należności przedawnionych, jednak nie oznacza to, że nastąpił wzrost przedawnień w ciągu 2013 r. Mimo działań przerywających lub zawieszających bieg terminu przedawnienia, nadal występują – niezależne od Zakładu – przyczyny powodujące zwiększenie skali przedawnień, m.in.:

- dotyczące płatników składek w upadłości, wobec których postępowania upadłościowe zostały ogłoszone przed 1 stycznia 2003 r., tj. datą nowelizacji stanu prawnego przewidującego, iż ogłoszenie upadłości skutkuje przerwaniem biegu przedawnienia;
- będące skutkiem składania przez płatników dokumentów rozliczeniowych korygujących, za okres wstecz, w tym za okres, za który nastąpiło już przedawnienie należności (w 2013 r. dotyczyło to okresu od 1999 r. i kolejnych miesięcy 2003 r.);
- ze względu na uwarunkowania prawne, uniemożliwiające wdrożenie postępowania (np. zakończenia postępowania przez urząd skarbowy z protokołem nieściągalności);
- zgon dłużnika i brak możliwości przeniesienia odpowiedzialności na osoby trzecie lub w wymaganym terminie na spadkobierców.

9.7. Umorzenia należności

W 2013 r. umorzono **należności FUS** za okres do 31 grudnia 1998 r. i od 1 stycznia 1999 r. na kwotę 369.063 tys. zł, z tego z tytułu składek i dodatkowych opłat – 171.337 tys. zł i odsetek za zwłokę – 197.726 tys. zł. W porównaniu z 2012 r. kwota umorzeń była wyższa o 330.184 tys. zł (o 849,3%).

Ponadto umorzono należności:

- **ubezpieczenia zdrowotnego:** 51.798 tys. zł, z tego składki 26.184 zł i odsetki za zwłokę 25.614 tys. zł;
- **FP i FGŚP:** 25.939 tys. zł, z tego składki 13.884 tys. zł i dodatkowe opłaty i odsetki za zwłokę 12.055 tys. zł).

Wzrost kwoty umorzeń należności (składek, dodatkowych opłat i odsetek za zwłokę) na FUS w 2013 r., w porównaniu z 2012 r., był głównie skutkiem stosowania przepisów tzw. ustawy abolicyjnej oraz jednostkowych umorzeń należności z tytułu składek (i odsetki za zwłokę) w kwocie 51.970 tys. zł⁴⁶.

Uwagę zwraca wysoki wzrost w 2013 r. kwoty umorzeń należności FUS z tytułu ubezpieczenia zdrowotnego oraz Funduszu Pracy i Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

9.8. Należności z tytułu zaległych składek

W 2013 r. zmniejszyły się zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne powstałe do 31 grudnia 1998 r., co należy odnotować pozytywnie. W sposób znaczący wzrosły natomiast zaległości z tego tytułu za okres od 1 stycznia 1999 r.

Należności z tytułu zaległych składek, powstałe do 31 grudnia 1998 r., wyniosły na koniec 2013 r. 796.780 tys. zł i w relacji do 2012 r. zmniejszyły się o 186.055 tys. zł (o 18,9%). Z ogólnej kwoty zaległości przymusowym dochodzeniem nieobjęto 434.047 tys. zł (54,5%). Natomiast należności z tytułu zaległych składek za okres

⁴⁶ Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy (Dz. U. z 2002 r. Nr 213, poz. 1800 ze zm.).

od 1 stycznia 1999 r., wyniosły, według ewidencji księgowej na dzień 31 grudnia 2013 r., 21.228.569 tys. zł, czyli wzrosły w ciągu 2013 r. o 6.326.683 tys. zł (o 42,5%).

9.9. Odsetki za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń

W 2013 r. odnotowano 17,1 tys. przypadków wypłat odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie na kwotę 4.416 tys. zł. W porównaniu z 2012 r. ich liczba zmniejszyła się o 6,2 tys. (o 27%), a kwota wypłaconych odsetek – o 350 tys. zł (o 7,3%).

Największy udział, zarówno pod względem liczby, jak i kwoty wypłat, miały odsetki z tytułu opóźnień w ustalaniu prawa do świadczeń i wypłacie emerytur i rent. W 2013 r. dokonano 16.767 wypłat na kwotę 4.255 tys. zł, co stanowiło 97,8% ogólnej liczby wypłat i 96,3% ogólnej kwoty wypłat (w roku poprzednim odpowiednio: 99% i 95,2%). Pozostałe wypłaty odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie dotyczyły świadczeń pozaubezpieczeniowych, jednorazowych odszkodowań wypadkowych i zasiłków pogrzebowych.

W 2013 r. wypłaty odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie przy emeryturach i rentach, spowodowane były następującymi przyczynami:

- **wydaniem decyzji i wypłatą świadczenia po terminie ustawowym** – 6.837 przypadków na kwotę 836 tys. zł;
- **błędami leżącymi po stronie ZUS** – 1.809 przypadków na kwotę 599 tys. zł;
- **zmianą wykładni przepisów** – 1.375 przypadków na kwotę 432 tys. zł;
- **wykonaniem wyroków sądowych** – 1.205 przypadków na kwotę 1.936 tys. zł;
- **innymi** – 5.548 przypadków na kwotę 460 tys. zł.

Jakkolwiek nastąpiło zmniejszenie liczby i kwoty wypłaconych odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie, to liczba tych spraw oraz kwota nimi objęta wskazuje – zdaniem NIK – na potrzebę kontynuowania działań dla dalszego zmniejszania skali tego zjawiska.

10. Inne ustalenia kontroli

Składki na ubezpieczenia społeczne duchownych są finansowane z Funduszu Kościelnego, na opłacenie których otrzymuje on dotacje z budżetu państwa. Zgodnie z obowiązującymi przepisami⁴⁷, składki na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe duchownych, podlegających obowiązkowo ubezpieczeniom, finansują: duchowni w wysokości 20% składki oraz Fundusz Kościelny w wysokości 80% składki, zaś za członków zakonów kontemplacyjnych klauzurowych, misjonarzy w okresach pracy na terenach misyjnych, Fundusz ten pokrywa 100% składki.

Z Funduszu Kościelnego są też finansowane składki na ubezpieczenie zdrowotne duchownych⁴⁸. Według obowiązujących regulacji prawnych, składki na ubezpieczenie zdrowotne duchownych oraz alumnów wyższych seminariów duchownych i teologicznych, postulantów, nowicjuszy i juniorystów oraz ich odpowiedników, z wyłączeniem osób duchownych będących podatnikami podatku dochodowego od osób fizycznych lub zryczałtowanego podatku dochodowego od przychodów osób duchownych, są finansowane z Funduszu Kościelnego. Na opłacenie składek Fundusz ten otrzymuje dotacje z budżetu państwa.

Wysokość środków pieniężnych należnych od Funduszu Kościelnego z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne za 2013 r. wyniosła 118.230,1 tys. zł. W związku z powyższym ZUS przekazał do Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji 24 noty na ogólną kwotę 119.866,6 tys. zł, w tym 12 z tytułu rozliczenia składek na ubezpieczenie społeczne na kwotę 109.668,8 tys. zł oraz 12 na ubezpieczenie zdrowotne na kwotę 10.197,8 tys. zł, w których zapisano: *termin płatności: 30 dni*. Ustalono, iż termin płatności nie został dochowany w 6 przypad-

⁴⁷ Art.16 ust. 10 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

⁴⁸ Art. 86 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027 ze zm.).

kach, a opóźnienia wynosiły odpowiednio 3, 10 i 30 dni. Pomimo opóźnień Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji nie przekazało odsetek od nieterminowo przekazywanych składek, natomiast ZUS nie występował o ich zapłatę.

W sprawie tej zauważyć należy, że przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stanowią wprawdzie, że Fundusz Kościelny finansuje składki za duchownych, ale jednocześnie wyłącza Fundusz Kościelny z roli płatnika składek, co uniemożliwia stosowanie przepisu dotyczącego naliczania odsetek od nieopłaconych w terminie składek. Fundusz Kościelny nie posiada osobowości prawnej, w związku z czym brak jest podstaw prawnych do ustalenia odsetek na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym. Również w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych, nie ma odesłania do Kodeksu cywilnego.

11. Sprawozdania

Zakład sporządził w 2013 r. i terminowo przekazał do Ministerstwa Finansów kwartalne sprawozdania z wykonania planu finansowego Rb-ZUS. Sprawozdanie Rb-40, za okres od początku roku do dnia 31 grudnia 2013 r., przekazane zostało do Ministerstwa Finansów 28 marca 2014 r. W sprawozdaniach przedstawiono dane zgodne z ewidencją księgową Zakładu.

Zakład sporządził za 2013 r. i terminowo przekazał do GUS kwartalne sprawozdania o stanie należności oraz wybranych aktywów finansowych Rb-N, kwartalne sprawozdania o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji Rb-Z. Nie dokonywano zmian w sprawozdaniach. W rocznym sprawozdaniu Rb-Z wykazano zobowiązania według tytułów dłużnych w wysokości 12,2 tys. zł (z tytułu dostaw towarów i usług).

Zakład sporządził za 2013 r. i terminowo przekazał do GUS roczne sprawozdanie o stanie należności z tytułu papierów wartościowych Rb-UN. W sporządzonym sprawozdaniu przedstawiono dane zgodne z ewidencją księgową. Nie dokonano zmian w sprawozdaniu. W rocznym sprawozdaniu Rb-UN wykazano papiery wartościowe w wysokości 503.495 tys. zł.

Zakład sporządził za 2013 r. i terminowo przekazał do GUS roczne sprawozdanie uzupełniające o stanie zobowiązań Rb-UZ. W sprawozdaniu wysłanym 21 lutego 2014 r. wykazano zerowy stan zobowiązań. Dokonano korekty sprawozdania w dniu 5 marca 2014 r., w którym wykazano w strukturze walutowej tytułów dłużnych, według wartości nominalnej, zobowiązania w kwocie 12,2 tys. zł.

Objęte badaniem sprawozdania Rb-N i Rb-Z za III i IV kwartał 2013 r. zostały sporządzone na podstawie zbiorczego zestawienia ze sprawozdań jednostkowych oddziałów ZUS. Sprawozdania jednostkowe przekazywane były do Wydziału Rachunkowości Zakładu w Centrali, gdzie podlegały weryfikacji, pod względem zgodności z księgami rachunkowymi i zestawieniami w module FI-Zakład, po sprawdzeniu zgodności wszystkich sprawozdań z podległych jednostek.

12. Księgi rachunkowe

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wiarygodność ksiąg rachunkowych w odniesieniu do rocznych sprawozdań budżetowych i kwartalnych sprawozdań w zakresie operacji finansowych oraz ich zgodność z zasadami rachunkowości.

Zakład posiada aktualną dokumentację, opisującą zasady rachunkowości, obiegu i kontroli dowodów księgowych oraz zasady odpowiedzialności finansowej. Dokumentacja zasad rachunkowości spełniała wymagania określone w ustawie o rachunkowości. W ZUS funkcjonują mechanizmy kontroli zarządczej dla których opracowano i wprowadzono do stosowania wewnętrzne procedury obejmujące m.in. obszar finansowy.

Powyższą opinię sformułowano na podstawie badania systemu księgowości Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – jako państwowej osoby prawnej, które przeprowadzono w Centrali, w zakresie poprawności formalnej dowodów i zapisów księgowych, wiarygodności zapisów księgowych pod kątem prawidłowości wartości transakcji okresu księgowania oraz ujęcia ich na kontach syntetycznych i analitycznych. Wybrano do kontroli z zastosowaniem metody monetarnej⁴⁹ 232 dowody księgowe na kwotę 369.248,1 tys. zł, w tym 107 na kwotę 30.014,3 tys. zł do-

⁴⁹ Metoda statystyczna uwzględniająca prawdopodobieństwo wyboru proporcjonalnie do wartości transakcji (MUS).

branych w sposób celowy. Operacje gospodarcze potwierdzone tymi dowodami zostały zbadane także pod względem legalności, gospodarności celowości i rzetelności.

Stwierdzono, że zbadane dowody księgowe ujęto we właściwych okresach sprawozdawczych w księgach rachunkowych⁵⁰. Dowody i odpowiadające im zapisy księgowe zostały sporządzone poprawnie pod względem formalnym, za wyjątkiem dwóch przypadków. W dowodach księgowych na kwotę 13.362,9 tys. zł, pracownicy komórek merytorycznych dokonali w sposób niedozwolony poprawek na tych dowodach za pomocą korektora i skreśleń, czym naruszono przepisy ustawy o rachunkowości⁵¹.

Biegły rewident badający sprawozdanie finansowe ZUS za 2012 r. przedstawił opinię z zastrzeżeniem. Według opinii, występowanie dokumentów i wpłat niezidentyfikowanych lub błędnych, w części przypadków uniemożliwiających identyfikację członka OFE z kontem ubezpieczonego i proces ich wyjaśniania, może prowadzić do określenia różnic w wartościach składek przekazanych do OFE i stanie FUS wykazanym w sprawozdaniu finansowym Funduszu. Różnice takie mogłyby wpłynąć na wartość określonych odsetek za zwłokę przekazywanych na rzecz osób należących do OFE i wielkość rezerwy na odsetki od zobowiązań z tytułu nieprzekazanych składek do OFE.

Zdaniem biegłego, z wyjątkiem zastrzeżenia, o którym jest mowa, sprawozdanie przedstawia rzetelnie i jasno sytuację majątkową i finansową ZUS na dzień 31 grudnia 2012 r., wynik finansowy i przepływy pieniężne za rok obrotowy 2012 oraz zostało sporządzone zgodnie z zasadami rachunkowości, na podstawie prawidłowo prowadzonych, we wszystkich istotnych aspektach, ksiąg rachunkowych.

13. Wdrożenie systemu ewidencji kont i funduszy (SEKiF)

W II półroczu 2013 r. zakończono prace i wdrożono docelowy system prowadzenia rozliczeń na kontach płatników składek, tj. *System Ewidencji Kont i Funduszy*, który obejmuje rozliczenia na wszystkich kontach płatników składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych i Fundusz Emerytur Pomostowych. Rozliczenia prowadzone są na bieżąco, na podstawie deklaracji rozliczeniowych (ZUS DRA), wpłat, i not zaksięgowanych w danym dniu na kontach płatników. Ewidencja w systemie SEKiF opiera się na zaksięgowanych dokumentach i ustalanych na tej podstawie saldach na koniec każdego dnia, prezentujących niezmienny na dany dzień stan rozliczeń z płatnikami składek, narastająco za okres od 1 stycznia 1999 r.

Do końca 2012 r. system SEKiF stanowił jedynie podstawę do ustalania przychodów FUS i FEP z tytułu składek. Od czasu wdrożenia docelowych rozliczeń w SEKiF, do 31 grudnia 2013 r. przeprowadzono następujące działania mające wpływ na salda na kontach płatników składek w zakresie FUS:

- dokonano systemowego wymiaru składek z urzędu za lata nieprzedawnione, co spowodowało wzrost należności i przychodów z tego tytułu o ok. 1,5 mld zł;
- rozliczono nadpłaty, które oczekiwały na rozliczenie na kontach płatników składek za okres od 1999 r., co spowodowało rozliczenie i przekazanie zaległych składek do OFE, a co za tym idzie – zmniejszenie bieżących wpływów składek o ok. 1,0 mld zł;
- dokonano, w oparciu o dane z not przetworzonych po raz pierwszy w SEKiF, naliczenia i rozliczenia odsetek od zaległości z tytułu składek za okresy zaległe, co spowodowało zmniejszenie bieżących wpływów z tytułu składek o ok. 2,0 mld zł; w wyniku tej operacji wzrosły przychody i wpływy z tytułu odsetek;
- dokonano systemowego przeksięgowania nienależnych wpłat z rachunku składkowego 51 (wpłaty na ubezpieczenia społeczne) na rachunki 52 (wpłaty na ubezpieczenie zdrowotne) i 53 (wpłaty na FP i FGŚP) za okres od 1999 r., w wyniku czego dokonano przelewów z rachunku 51 na rachunki 52 i 53, co skutkowało zmniejszeniem bieżących wpływów składek o ok. 240 mln zł.

W konsekwencji, w księdze głównej salda z tytułu składek, odsetek, opłat dodatkowych i opłat prolongacyjnych, wymagały dostosowania do wartości wynikających z sald na kontach płatników w SEKiF. W związku z brakiem

⁵⁰ Art. 20 ust. 1 ustawy o rachunkowości.

⁵¹ Jak wyżej – art. 22 ust. 2.

możliwości określenia skutków zmian rozliczeń dokonanych w tym systemie (w podziale na lata, których one dotyczą), całość korekt ujęto w 2013 r. Skutkiem wdrożenia rozliczeń na kontach płatników składek w systemie SEKiF było zmniejszenie kwoty wpływów o ponad 3,2 mld zł, głównie w wyniku:

- rozliczenia nadpłat na kontach płatników składek za okres od 1999 r., co spowodowało pokrycie i przekazanie zaległości z tytułu składek do OFE, a co za tym idzie zmniejszenie wpływów z tytułu bieżących składek o około 1 mld zł;
- wyliczenia odsetek od zaległości z tytułu składek za okresy zaległe, co spowodowało zmniejszenie bieżących wpływów z tytułu składek o około 2 mld zł;
- przeksięgowania nienależnych wpłat z rachunku składkowego 51 (wpłaty na ubezpieczenia społeczne), na rachunki 52 (wpłaty na ubezpieczenie zdrowotne) i 53 (wpłaty na FP i FGŚP) za okres od 1999 r., co skutkowało zmniejszeniem bieżących wpływów o około 240 mln zł.

Zmiany wywołane wdrożeniem systemu SEKiF w istotny sposób wpłynęły na wysokość przychodów ze składek. Po wyłączeniu powyższych zmian, przypis składek wzrosły, w porównaniu z rokiem poprzednim, o 3,8%, natomiast dynamika wpływów składek wyniosłaby 102,9%.

Zakres korekt według sald w SEKiF na 31 grudnia 2013 r. przedstawia się następująco:

- **składki:** zmniejszenie stanu należności o 187.741 tys. zł, do 21.209.897 tys. zł;
- **odsetki od składek:** zwiększenie stanu należności o 10.159.128 tys. zł, do 17.015.171 tys. zł;
- **opłata prolongacyjna:** zmniejszenie stanu należności o 289.679 tys. zł, do 84.482 tys. zł;
- **opłaty dodatkowe:** zwiększenie stanu należności o 53.219 tys. zł, do 55.166 tys. zł;
- **nierozliczone wpływy na kontach płatników:** zwiększenie stanu zobowiązań o 2.251.024 tys. zł, do 2.251.024 tys. zł.

W II półroczu 2013 r. została podjęta decyzja o wdrożeniu nowej wersji programu *Płatnik*. Jedną z przyczyn tej decyzji było wejście w życie z dniem 1 listopada 2013 r. rozporządzenia⁵², zmieniającego wzory, m.in. zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego oraz kody wykorzystywane przy ich wypełnianiu.

14. Realizacja wniosków pokontrolnych

Analizując dotychczasowy stan realizacji wniosków pokontrolnych, przedstawionych Prezesowi ZUS w wyniku kontroli wykonania budżetu państwa w 2012 r., NIK stwierdziła, co następuje:

- Wniosek dotyczący zmniejszenia liczby niezrealizowanych tytułów egzekucyjnych, zwiększenia wskaźnika efektywności egzekucji prowadzonej przez oddziały i zmniejszenia zobowiązań w stosunku do OFE, został zrealizowany. W 2013 r. nie nastąpiło jednak odwrócenie trendu w zakresie kwoty przedawnionych należności FUS, FP i FGŚP (nie uległy one zmniejszeniu).
- Wprowadzono monitorowanie realizacji umów cywilnoprawnych, w szczególności w sprawach dotyczących naliczania i egzekwowania kar za zwłokę.
- Odnośnie wniosku dotyczącego ponownego wyliczenia i wystąpienia o zapłatę odsetek za zwłokę w przekazywaniu do ZUS w 2012 r. zaliczek na wypłatę ekwiwalentów pieniężnych dla emerytów i rencistów górniczych z likwidowanych kopalń oraz dla osób uprawnionych z przedsiębiorstw górniczych, ZUS przesłał do Ministerstwa Gospodarki noty księgowe z wyliczeniem odsetek za okres 3 lat. Ministerstwo nie uznało jednak tego roszczenia. Komisja orzekająca w sprawie naruszenia dyscypliny finansów publicznych ma rozstrzygnąć,

⁵² Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 września 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia wzorów zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, imiennych raportów miesięcznych i imiennych raportów korygujących, zgłoszeń płatnika, deklaracji rozliczeniowych i deklaracji rozliczeniowych korygujących, zgłoszeń danych o pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze oraz innych dokumentów (Dz. U. z 2013, poz. 1101). Rozporządzenie wygasło z dniem 31 grudnia 2013 r.

w wyniku wszczętego postępowania, czy zaniechanie naliczenia i dochodzenia odsetek jest naruszeniem tej dyscypliny (wniosek w trakcie realizacji).

- Realizując wniosek dotyczący dostosowania ksiąg pomocniczych Funduszu Emerytur Pomostowych, służących do ewidencji składek, do wymogów ustawy o rachunkowości w zakresie dotyczącym prowadzenia rozrachunków z płatnikami składek, w czerwcu 2013 r. uruchomiono docelową wersję systemu SEKiF, który w zakresie rozliczeń z płatnikami składek, w obszarze tego Funduszu, będzie stanowił księgę pomocniczą, w rozumieniu przepisów ustawy o rachunkowości. Jednak w 2013 r. nadal występowały ograniczenia w księgach rachunkowych (zmian dostosowujących dokonano z dniem 31 grudnia 2013 r.).
- W odniesieniu do projektów corocznych planów rzeczowo-finansowego działalności ZUS w zakresie budowy i zakupów środków trwałych, przyjęto zasadę akceptowania, przez upoważnionych członków Zarządu, przed zgłoszeniem planu do ustawy budżetowej i zatwierdzeniem przez Radę Nadzorczą, zadań przewidzianych dla poszczególnych grup obejmujących zarówno zadania budowlane, zakupy scentralizowane (i niescentralizowane) maszyn, urządzeń, środków transportowych oraz wartości niematerialnych i prawnych, a także odrębnie zakupy dla KSI.

III. Wykonanie planów finansowych państwowych funduszy celowych

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

Dane o wykonaniu przychodów i kosztów przedstawiono w tabeli stanowiącej zał. nr 5.

1. Planowanie przychodów i kosztów

Projekt planu finansowego FUS do projektu ustawy budżetowej na rok 2013, sporządzony został przez Zakład na podstawie założeń i wskaźników makroekonomicznych przekazanych przez Ministerstwo Finansów⁵³.

W materiałach do projektu ustawy budżetowej na rok 2013, wstępną kwotę wydatków budżetu państwa w 2013 r. dla części 73 określono na 45.491.921 tys. zł⁵⁴. Wskazano, aby w planie finansowym FUS przyjąć, iż ewentualna kwota niedoboru Funduszu w 2013 r. zostanie sfinansowana bezzwrotnymi środkami z FRD w kwocie 2.500.000 tys. zł, natomiast pozostały niedobór będzie sfinansowany pożyczką z budżetu państwa. Ponadto zalecono, aby odpis z FUS nie przekroczył kwoty z 2012 r.

Prezes ZUS pismem z 17 sierpnia 2012 r. przedłożył Ministrowi Finansów projekt planu finansowego FUS na 2013 r., w którym przewidziano:

- **na zadania wynikające z ustawy:** 180.991.169 tys. zł, z podziałem na: emerytury – 119.581.036 tys. zł, renty – 40.297.218 tys. zł, dodatki do emerytur i rent (pielęgnacyjne, dla sierot zupełnych i za tajne nauczanie) – 5.311.145 tys. zł, zasiłki chorobowe – 8.322.256 tys. zł, pozostałe zasiłki i świadczenia – 7.267.685 tys. zł, prewencję rentową – 206.329 tys. zł i wypadkową – 5.500 tys. zł;
- **stan funduszu:** na początek – minus 17.291.606 tys. zł i na koniec roku – minus 21.668.410 tys. zł;
- **przychody (przypis)** w 2013 r. – 180.859.063 tys. zł, w tym: dotacja z budżetu państwa – 37.113.910 tys. zł, refundacja z tytułu przekazania składek do OFE – 11.314.742 tys. zł, środki z FRD – 2.500.000 tys. zł;
- **koszty realizacji zadań:** 185.235.867 tys. zł, z tego: transfery na rzecz ludności – 180.779.340 tys. zł (w tym emerytury i renty – 165.189.399 tys. zł), pozostałe świadczenia – 15.589.941 tys. zł, wydatki bieżące – 4.020.284 tys. zł (w tym: odpis na działalność Zakładu – 3.765.000 tys. zł), prewencja rentowa – 206.329 tys. zł, wypadkowa – 5.500 tys. zł, koszt obsługi kredytów – 40.219 tys. zł, wynagrodzenia dla płatników składek – 3.235 tys. zł, pozostałe wydatki – 1 tys. zł oraz pozostałe zmniejszenia – 436.243 tys. zł;
- **przychody (wpływy)** – 179.512.277 tys.;
- **wydatki funduszy FUS** – 184.799.624 tys. zł.

Jednocześnie Prezes ZUS poinformował Ministra Finansów, że przewidywane w 2012 r. przychody własne FUS, łącznie ze środkami z FRD w kwocie 2.887.000 tys. zł, pożyczką z budżetu państwa w kwocie 315.144 tys. zł oraz dotacją w kwocie 39.939.301 tys. zł, będą niewystarczające do sfinansowania wydatków planowanych w 2012 r., w związku z czym przewiduje się zwiększenie zadłużenia z tytułu kredytów do kwoty 1.471.700 tys. zł. Również w 2013 r. przychody własne Funduszu z dotacją w wysokości wynikającej z przyznanego limitu wydatków w części 73 – 37.113.910 tys. zł oraz planowanymi środkami z FRD – 2.500.000 tys. zł, nie pokryją planowanych wydatków. W związku z tym powstały niedobór będzie uzupełniony pożyczką z budżetu państwa w kwocie 5.161.279 tys. zł. Założono także, iż zadłużenie kredytowe zostanie utrzymane na poziomie z końca 2012 r. oraz brak spłaty pożyczek otrzymanych z budżetu państwa w latach 2009-2012.

⁵³ § 3 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2013 (Dz. U. z 2012 r., poz. 628).

⁵⁴ Wartość wskaźników podano we fragmencie dotyczącym wykonania budżetu państwa w części 73 ZUS.

W dniu 2 września 2012 r. Ministerstwo Finansów przesłało plan FUS i FEP w wersji do projektu budżetu na rok 2013. Zarząd ZUS w dniu 13 września 2012 r. przyjął projekty planów finansowych FUS, FEP i FRD na rok 2013, uwzględniając zmiany zalecone przez Ministra Finansów. Zmiany dotyczyły zmniejszenia:

- **kwoty na zadania wynikające z ustawy:** o 23.639 tys. zł (z 180.991.169 tys. zł do 180.967.530 tys. zł);
- **kosztów realizacji zadań:** o 358.639 tys. zł (z 185.235.867 tys. zł do 184.877.228 tys. zł);
- **kwoty wydatków funduszy FUS:** o 358.639 tys. zł (z 184.799.624 tys. zł do 184.440.985 tys. zł).

oraz zwiększenia:

- **stanu funduszu** na koniec roku: o 358.639 tys. zł (z minus 21.668.410 tys. zł do minus 21.309.771 tys. zł);

Uchwałą z 26 września 2012 r. Rada Nadzorcza ZUS pozytywnie zaopiniowała *Projekt planu finansowego FUS na 2013 r.*, przedstawiając jednocześnie *Informację nt. projektu planu finansowego FUS na 2013 r.*, w której szczegółowo omówiono uwarunkowania związane z realizacją planu oraz podkreślono ryzyka związane z pogłębianiem się ujemnego wyniku finansowego.

W dniu 11 października 2012 r. złożony został m.in. w Ministerstwie Finansów *Projekt budżetu w części 73 oraz planów finansowych FUS, FEP i FRD na rok 2013*. Projekt planu finansowego FUS na 2013 r. był zgodny z wersją, przedstawioną przez Ministerstwo Finansów, zatwierdzonej uchwałą Zarządu ZUS i zaopiniowanej przez Radę Nadzorczą.

Plan finansowy FUS, stanowiący załącznik do ustawy budżetowej na rok 2013, był zgodny z planem zatwierdzonym przez Radę Nadzorczą ZUS uchwałą z 26 września 2012 r.

2. Zmiany w planie

W związku z nowelizacją ustawy budżetowej, Prezes ZUS przedłożył Ministrowi Finansów projekt zaktualizowanego planu finansowego FUS na 2013 r., informując, że uwzględniono w nim skutki finansowe wejścia w życie: ustawy dotyczącej urlopów rodzicielskich⁵⁵, rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i innych ustaw⁵⁶ oraz projektu ustawy o wypłacie emerytur⁵⁷.

W zmienionym planie stan Funduszu na początek 2013 r. dostosowano do rzeczywistego wykonania, tj. do kwoty minus 18.984.314 tys. zł, czyli zmniejszono go o 1.692.708 tys. zł. Przychody uległy zmniejszeniu o 2.701.280 tys. zł, do 178.157.783 tys. zł, zaś koszty zwiększono o 2.040.030 tys. zł, do kwoty 186.917.258 tys. zł. Stan Funduszu na koniec 2013 r. zaplanowano na minus 27.743.789 tys. zł, czyli o 6.434.018 tys. zł mniejszy, niż założono w ustawie budżetowej.

Plan finansowy FUS, stanowiący załącznik do znowelizowanej ustawy budżetowej na rok 2013, był zgodny z planem Funduszu zawartym w dokumencie przekazanym przez Prezesa ZUS. Zarząd Zakładu w 2013 r. nie dokonywał zmian w planie finansowym FUS.

3. Stan funduszu

W dniu 1 stycznia 2013 r. stan FUS wynosił (minus) 18.984.314 tys. zł, czyli był o 2.316.800 tys. zł (13,9%) niższy od stanu na dzień 1 stycznia 2012 r. W ustawie budżetowej stan FUS zaplanowano na kwotę (minus) 17.291.606 tys. zł, zatem stan Funduszu był niższy o 1.692.708 tys. zł (9,8%) od zaplanowanego. W ustawie budżetowej po zmianach zapisano stan osiągnięty w dniu 1 stycznia 2013 r., który obejmował:

⁵⁵ Ustawa z dnia 28 maja 2013 r. o zmianie ustawy Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r., poz. 675).

⁵⁶ Ustawa z dnia 21 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (druk nr 939), skutkującą m.in. zwiększeniem wydatków w rozdziale 75309 *Składki na ubezpieczenia społeczne*.

⁵⁷ Ustawa z dnia 13 grudnia 2013 r. o wypłacie emerytur, do których prawo uległo zawieszeniu w okresie od dnia 1 października 2011 r. do dnia 21 listopada 2012 r. (Dz. U. z 2014 r., poz. 169).

- **środki pieniężne:** 9.206 tys. zł, w porównaniu ze stanem w dniu 1 stycznia 2012 r. nastąpił spadek o 3.986 tys. zł (o 30,2%); w porównaniu z ustawą budżetową stan środków był niższy o 3.986 tys. zł (o 30,2%);
- **należności:** 7.455.640 tys. zł; tym samym odnotowano wzrost o 1.353.788 tys. zł (o 22,2%) w relacji do stanu osiągniętego w dniu 1 stycznia 2012 r.; w porównaniu z ujętym w ustawie budżetowej, stan należności był niższy o 14.613 tys. zł (o 0,2%);
- **zobowiązania:** minus 26.449.160 tys. zł, głównie z tytułu pożyczek z budżetu państwa (18.877.546 tys. zł), dotacji z budżetu państwa ze środków roku następnego (1.881.090 tys. zł) i zobowiązań wobec OFE (1.418.406 tys. zł).

Stan Funduszu w dniu 1 stycznia 2013 r. był zgodny z planem finansowym po zmianach. W porównaniu z pierwotnym planem, uległ obniżeniu o 1.692.708 tys. zł, tj. o 9,8%. Pogorszenie sytuacji gospodarczej w II półroczu 2012 r. wpłynęło na niższe niż zakładano wpływy ze składek. Spowodowało to konieczność zwiększenia zobowiązań o 3.666.602 tys. zł (o 16,1%), głównie z tytułu pożyczek z budżetu państwa o 3.000.000 tys. zł (18,9%). Ponadto osiągnięte zobowiązania były wyższe od zapisanych w pierwotnym planie o 1.674.109 tys. zł (o 6,8%). Z kolei należności wzrosły na dzień 1 stycznia 2013 r. o 1.353.788 tys. zł, tj. o 22,2% w stosunku do analogicznego stanu z 2012 r., a w porównaniu z pierwotnym planem na 2013 r. odnotowano wzrost o 0,2%.

Stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2013 r. wyniósł (minus) 31.884.620 tys. zł, czyli był niższy o 12.900.306 tys. zł (o 68%) od stanu w dniu 1 stycznia 2013 r. W porównaniu z ustawą budżetową – (minus) 21.309.771 tys. zł, osiągnięty stan był niższy o 10.574.849 tys. zł (o 49,6%), a od planu w ustawie budżetowej po zmianach niższy o 4.140.831 tys. zł (o 14,9%). Stan Funduszu na koniec 2013 r. obejmował:

- **środki pieniężne:** 1.076.036 tys. zł, wzrost o 1.066.830 tys. zł, tj. o około 116 razy, w porównaniu ze stanem z 1 stycznia 2013 r.; stan był wyższy o 1.062.844 tys. zł, tj. o około 81 razy od stanu według pierwotnej ustawy budżetowej (13.192 tys. zł) oraz o 1.056.573 tys. zł, tj. o około 54 razy wyższy niż w znowelizowanym planie finansowym;
- **należności:** 6.156.074 tys. zł, spadek o 1.299.566 tys. zł, tj. o 17,4% w porównaniu ze stanem na 1 stycznia 2013 r.; z kolei w stosunku do pierwotnej ustawy budżetowej (7.837.851 tys. zł) był niższy o 1.681.777 tys. zł, tj. o 21,5% oraz niższy o 1.767.517 tys. zł, tj. o 22,3% w stosunku do znowelizowanego planu finansowego. Złożyły się na nie:
 - składki na ubezpieczenia społeczne oraz ich pochodne⁵⁸: 3.561.278 tys. zł;
 - wypłaty świadczeń pierwszych terminów stycznia 2013 r.: 2.237.685 tys. zł;
 - pozostałe należności⁵⁹: 357.111 tys. zł;
- **zobowiązania:** minus 39.116.730 tys. zł, w tym głównie z tytułu pożyczki z budżetu państwa – 30.877.546 tys. zł, dotacji z budżetu państwa ze środków roku następnego – 1.939.150 tys. zł, składek na ubezpieczenie społeczne – 2.251.072 tys. zł i składek na ubezpieczenie zdrowotne od wypłaconych świadczeń – 1.220.591 tys. zł.

W porównaniu ze stanem na początku 2013 r., kwota zobowiązań FUS wzrosła o 12.667.570 tys. zł, tj. o 47,9%, natomiast w porównaniu z ustawą budżetową – była wyższa o 9.955.916 tys. zł, tj. o 34,1%, a o 3.429.887 tys. zł (o 9,6%) większa od kwoty ujętej w ustawie budżetowej po zmianach. Wzrost zobowiązań w odniesieniu od planu po zmianach wynikał przede wszystkim ze zwiększenia stanu zobowiązań z tytułu nierozliczonych wpływów na kontach płatników. Natomiast wzrost w 2013 r. wynikał głównie z otrzymania pożyczek z budżetu państwa.

Należności Funduszu na koniec 2013 r. były o 1.767.517 tys. zł niższe od przewidzianych w planie i zmniejszyły się w ciągu 2013 r. (w rezultacie wdrożenia systemu SEKiF) o 1.299.566 tys. zł, w wyniku zmniejszenia udziału w ogólnej kwocie należności kwot zaległości z lat wcześniejszych (od 1999 r.) i objęcia ich odpisem aktualizującym.

⁵⁸ Po pomniejszeniu o dokonane odpisy aktualizujące.

⁵⁹ Jak wyżej.

4. Realizacja przychodów

W 2013 r. przychody FUS wyniosły według przypisu 191.480.886 tys. zł (107,5% planu po nowelizacji) i były o 17.357.740 tys. zł, tj. o 10% wyższe niż w roku poprzednim i o 13.323.103 tys. zł, tj. o 7,5% wyższe od kwoty określonej w planie po zmianach.

Na łączną kwotę przychodów według przypisu złożyły się:

- **składki na ubezpieczenia społeczne** (przypis): 128.232.753 tys. zł, tj. o 6.082.819 tys. zł (o 5%) więcej niż w 2012 r. oraz o 3.448.211 tys. zł, tj. o 2,8% więcej niż w ustawie budżetowej po zmianach;
- **dotacja z budżetu państwa**: 37.113.910 tys. zł, tj. o 2.406.868 tys. zł (6,1%) mniejsza niż w 2012 r.;
- **refundacja z tytułu przekazania składek do OFE**: 10.728.472 tys. zł, tj. o 2.547.611 tys. zł (o 31,1%) większa niż w 2012 r. oraz o 158.608 tys. zł (o 1,5%) mniej niż w ustawie budżetowej po zmianach⁶⁰;
- **pozostałe przychody** (głównie z tytułu odsetek od nieterminowych wpłat płatników składek): 12.838.946 tys. zł, tj. o 11.597.888 tys. zł (o 934,5%) więcej niż w 2012 r. i o 10.048.692 tys. zł (o 360,1%) więcej niż przewidziano w ustawie budżetowej po zmianach;
- **środki z FRD**: 2.500.000 tys. zł, tj. o 387.000 tys. zł (o 13,4%) mniej niż w 2012 r. i zgodnie z pierwotnym planem określonym w ustawie budżetowej na 2013 r.

W latach 2012-2013 udział przypisu składek na ubezpieczenia społeczne w przychodach (wpływach) FUS ogółem zmniejszył się z 70,2% do 67,0%, tj. o 3,2 punktu procentowego. Nastąpiło również zmniejszenie udziału dotacji (łącznie z wpływami rekompensującymi kwoty składek przekazanych do OFE) w przychodach (wpływach) z 27,4% do 25%, tj. o 2,4 pkt procentowego, jak również zmniejszył się udział dotacji budżetowych z 22,7% do 19,4%, tj. o 3,3 pkt procentowego.

Przychody własne FUS (według wpływów), które wyniosły 174.587.249 tys. zł były o 955.307 tys. zł, tj. o 0,6% niższe niż w planie ustawy budżetowej po zmianach. Przychody te (bez dotacji z budżetu państwa), które zrealizowano w kwocie 136.415.279 tys. zł, były natomiast wyższe od zrealizowanych w 2012 r. o 3.943.191 tys. zł, tj. o 3,0%. W stosunku do kwoty określonej w ustawie budżetowej, przychody te były mniejsze o 5.983.088 tys. zł (o 4,2%) oraz o 1.013.367 tys. zł (o 0,7%) od kwoty wskazanej w ustawie budżetowej po zmianach. Uzyskane w 2013 r. wpływy FUS stanowiły 71,2% kwoty przypisu przychodów w wysokości 191.480.886 tys. zł. Dla porównania należy podać, że w 2012 r. przychody według wpływów wyniosły 132.472.088 tys. zł i stanowiły 76,1% przypisu w wysokości 174.123.146 tys. zł.

Odnotowano niższe przychody (wpływy) od zaplanowanych w ustawie budżetowej w funduszach: emerytalnym – o 2.000.346 tys. zł (o 2,2%), rentowym – o 2.355.929 tys. zł, (o 2,3%); chorobowym o 673.196 tys. zł, (o 5,9%) i wypadkowym o 953.617 tys. zł, (o 14,5%). Z kolei w odniesieniu do ustawy budżetowej po zmianach odnotowano przekroczenie planów w: funduszu emerytalnym – o 534.623 tys. zł (o 0,6%) i funduszu chorobowym – o 262.528 tys. zł (o 2,5%), zaś w funduszach rentowym i wypadkowym spadek odpowiednio o 1.287.357 tys. zł (o 3,7%) i o 523.161 tys. zł (o 8,5%).

Podobnie jak w latach ubiegłych, rozdzielono składki na ubezpieczenia społeczne według stóp procentowych składek dla poszczególnych rodzajów ubezpieczeń. Ściągalność składek, mierzona stosunkiem kwoty wpływu do przypisu, wyniosła 94,1% i była niższa o 4,9 pkt procentowego od zaplanowanej. Bieżącego podziału środków wpływających na rachunek w NBP dokonywano zgodnie z potrzebami płynnościowymi poszczególnych funduszy.

5. Gospodarowanie wolnymi środkami

Wartość nominalna portfela aktywów FUS na dzień 31 grudnia 2012 r. wynosiła 9.204 tys. zł, w tym 5.404 tys. zł na rachunkach w bankach oraz 3.800 tys. zł na depozytach bankowych i w bankowych papierach wartościowych.

⁶⁰ Zwiększenie od 1 stycznia 2013 r. z 2,3% do 2,8% części składki na ubezpieczenie emerytalne przekazywanej do OFE.

W 2012 r. ulokowano środki w kwocie 266.969.500 tys. zł, uzyskując z tego tytułu przychód (odsetki) w wysokości 46.945 tys. zł.

Wartość nominalna portfela aktywów FUS na dzień 31 grudnia 2013 r. wynosiła 1.075.952 tys. zł, w tym 70.952 tys. zł na rachunkach w bankach oraz 1.005.000 tys. zł na depozytach bankowych.

Ze środków FUS, stanowiących okresowe nadwyżki gromadzone na rachunkach bankowych, Zakład w 2013 r. zawarł 1.022 terminowe lokaty bankowe, z tego: 815 jednodniowych, 12 – dwudniowych, 185 – trzydniowych i 10 – czterodniowych.

Kwoty lokat wynosiły od 1.300 tys. zł do 1.000.000 tys. zł (średnia wartość lokaty: I kw. – 291 mln zł, II kw. – 294,4 mln zł, III kw. – 291,5 mln zł i IV kw. – 361,9 mln zł), z oprocentowaniem w skali rocznej od 1,3% do 4,10% średnie oprocentowanie lokaty: I kw. – 2,54%, II kw. – 2,16%, III kw. – 1,50% i IV kw. – 1,75%). Dokonano lokat na łączną kwotę 312.596.700 tys. zł i uzyskano z tego tytułu przychody (odsetki) dla FUS w wysokości 33.884 tys. zł (0,011% kwoty lokat).

Przy lokowaniu wolnych środków FUS przestrzegane były obowiązujące przepisy prawa⁶¹ oraz wewnętrzne uregulowania⁶².

W 2013 r. nie wystąpiły przypadki zagrożeń dla terminowej realizacji wypłat świadczeń w związku z lokowaniem wolnych środków. W celu zabezpieczenia przed możliwością wystąpienia takich zagrożeń, Departament Finansów Funduszy zarządza wolnymi środkami FUS i FEP w oparciu o prognozę płynności finansowej, przygotowywaną na podstawie planu finansowego FUS i FEP na dany rok oraz dane dotyczące kształtowania się przepływów pieniężnych w latach ubiegłych. Prognoza jest codziennie aktualizowana.

W 2013 r. w ZUS nie odnotowano przypadków nieterminowego wypłacania świadczeń emerytalnych lub rentowych dla osób uprawnionych z winy ZUS z przyczyn technicznych. Ponadto przez osoby uprawnione do pobierania świadczeń emerytalnych lub rentowych nie były składane zażalenia, skargi bądź reklamacje na sposób dokonywania przez ZUS czynności technicznych dotyczących wypłat świadczeń.

6. Kredyty i pożyczki

W 2013 r. wpływy ze składek osób ubezpieczonych w kwocie 120.616.713 tys. zł pokryły w 66,9% transfery dla ludności (180.171.576 tys. zł). W porównaniu z rokiem poprzednim stopień pokrycia zmniejszył się o 3,6 pkt procentowego (w 2012 r. – 70,5%). Po uwzględnieniu refundacji ze środków budżetu państwa z tytułu składek przekazanych do OFE (10.728.472 tys. zł), stopień pokrycia transferów dla ludności wyniósł 72,9% i był o 2,3 pkt procentowego niższy niż w 2012 r. (75,2%). Wpływy ze składek wyniosły 120.616.713 tys. zł, tj. 99,4% planu, i wzrosły w porównaniu z rokiem poprzednim o 0,2%.

Dochody FUS nie wystarczyły na zapewnienie pełnej płynności wydatków na świadczenia. Spowodowało to potrzebę zaciągania kredytów. W 2012 r. zawarto z 5 bankami 9 umów, w związku z którymi banki udostępniły linie kredytowe na łączną kwotę 4 mld zł. W ramach tych linii Fundusz na wypłatę świadczeń w 2013 r. pożyczył 370 mln zł: na podstawie umowy z BGK SA w dniu 12 grudnia 2013 r. – 300 mln zł (spłata 13 grudnia 2013 r.) oraz w dniu 23 grudnia – 70 mln zł (spłata 24 grudnia 2013 r.).

Koszty obsługi kredytów w 2013 r. wyniosły 375 tys. zł, tj. o 1.345 tys. zł (o 78,2%) mniej niż zaplanowano i o 8.839 tys. zł (o 95,9%) mniej niż w 2012 r. Stan zadłużenia z tytułu zaciągniętego kredytu na koniec roku wyniósł 31 tys. zł i kwotę tą stanowią wyłącznie odsetki od wcześniej zaciągniętych kredytów.

⁶¹ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej oraz zasad lokowania środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2001 r. Nr 67, poz. 711). Rozporządzenie zostało uchylone z dniem 1 lutego 2014 r.

⁶² Procedura lokowania środków FUS i FEP, wprowadzona uchwałą Zarządu ZUS z 23 grudnia 2009 r., zmieniona uchwałą z 19 lipca 2011 r. oraz zarządzenie Prezesa ZUS z 29 kwietnia 2013 r. w sprawie wprowadzenia Zasad zarządzania aktywami FRD, FEP, FUS i Zakładu.

FUS otrzymał ponadto z budżetu państwa 5 nieoprocentowanych pożyczek na łączną kwotę 12.000.000 tys. zł. W celu zachowania płynności finansowej, Funduszu, do końca roku nie dokonywano spłaty pożyczki. Zadłużenie FUS na koniec 2012 r. z tytułu zaciągniętych pożyczek wynosiło 18.877.546 tys. zł, wzrastając na koniec 2013 r. do kwoty 30.877.546 tys. zł.

Niedobór funduszu emerytalnego, wyodrębnionego w ramach FUS, uzupełniony został w 2013 r. dodatkowo środkami z FRD w wysokości zapisanej w ustawie budżetowej, tj. kwotą 2,5 mld zł.

Z analizy wykonania planu finansowego FUS wynika, że brak jest przesłanek do założenia, iż pożyczki otrzymane z budżetu państwa będą spłacone w najbliższym okresie ze środków tego funduszu.

7. Wykonanie wydatków (kosztów)

W ustawie budżetowej po nowelizacji koszty realizacji zadań (wydatki) Funduszu ustalono na 186.917.258 tys. zł. Zrealizowane koszty (wydatki) w kwocie 204.381.192 tys. zł były o 17.463.934 tys. zł (o 9,3%) większe od kwoty określonej w ustawie budżetowej po zmianach. Wyższe wykonanie planu kosztów miało charakter jednorazowy; spowodowało je wdrożenie system SEKiF i dotyczyło zwiększenia odpisów aktualizujących należności Funduszu. W porównaniu z 2012 r. koszty były wyższe o 27.941.246 tys. zł, tj. o 15,8%.

Na ogólną kwotę kosztów realizacji zadań Funduszu złożyły się:

- **transfery na rzecz ludności:** 180.171.576 tys. zł, tj. o 9.258.157 tys. zł (o 5,4%) więcej od wykonania w roku poprzednim i o 2.334.321 tys. zł (o 1,3%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej po zmianach, z tego:
 - **emerytury i renty** (łącznie z dodatkami): 163.892.817 tys. zł, tj. o 7.683.791 tys. zł (o 4,9%) więcej od wykonania w 2012 r. i o 1.378.347 tys. zł (0,8%) mniej niż zaplanowano w znowelizowanej ustawie budżetowej;
 - **pozostałe świadczenia:** 16.278.759 tys. zł, tj. o 1.574.366 tys. zł (o 10,7%) więcej niż wykonano w 2012 r. oraz o 955.974 tys. zł (o 5,5%) mniej niż zaplanowano w znowelizowanej ustawie budżetowej;
- **wydatki bieżące:** 3.614.269 tys. zł, tj. o 338.885 tys. zł (o 8,6%) mniej od wykonania w 2012 r., o 47.376 tys. zł (o 1,3%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej oraz o 9.357 tys. zł (o 0,3%) mniej niż zaplanowano w znowelizowanej ustawie budżetowej, z tego:
 - **odpis na działalność ZUS:** 3.430.000 tys. zł, tj. o 335.000 tys. zł (o 8,9%) mniej od wykonania w 2012 r. oraz w 100% kwoty zaplanowanej w ustawie budżetowej i ustawie budżetowej po zmianach;
 - **prewencja rentowa:** 177.095 tys. zł tj. o 4.112 tys. zł (o 2,4%) więcej od wykonania w roku poprzednim, o 7.405 tys. zł (o 4%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w ustawie budżetowej po zmianach;
 - **prewencja wypadkowa:** 3.628 tys. zł tj. o 327 tys. zł (o 9,9%) więcej od wykonania w roku poprzednim, o 62 tys. zł mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej po zmianach;
 - **koszt obsługi kredytów:** 375 tys. zł, tj. o 8.839 tys. zł (o 95,9%) mniej od wykonania w roku poprzednim, o 39.844 tys. zł (o 99,1%) mniej od kwoty zaplanowanej w ustawie budżetowej oraz o 1.345 tys. zł (o 78,2%) mniej od kwoty zaplanowanej w ustawie budżetowej po zmianach;
 - **wynagrodzenia płatników składek:** 3.171 tys. zł, tj. o 515 tys. zł (o 19,4%) więcej od wykonania w 2012 r., o 64 tys. zł mniej od kwoty zaplanowanej w ustawie budżetowej oraz o 544 tys. zł (o 14,6%) mniej od kwoty zaplanowanej w ustawie budżetowej po zmianach, głównie z powodu niższego ukształtowania się wydatków na zasiłki chorobowe, macierzyńskie i opiekuńcze, stanowiących podstawę naliczania tych wynagrodzeń;
- **pozostałe zmniejszenia:** 20.595.347 tys. zł, tj. o 19.021.974 tys. zł (o 1.209%) więcej od wykonania w roku poprzednim i o 19.807.612 tys. zł (o 2.514,5%) więcej, niż zaplanowano w ustawie budżetowej po zmianach.

Koszty świadczeń emerytalno-rentowych wyniosły 163.892.817 tys. zł i były niższe o 1.378 347 tys. zł (o 0,8%) od zakładanych w planie. W stosunku do roku poprzedniego odnotowano wzrost tych kosztów o 7.683.791 tys. zł (o 4,9%). Struktura kosztów była następująca:

- **Świadczenia emerytalne:** 118.709.469 tys. zł, z tego: finansowane z funduszu emerytalnego – 116.975.035 tys. zł i z funduszu rentowego – 1.734.434 tys. zł. Koszty emerytur były niższe

o 1.325.081 tys. zł (o 1,1%) od planu i o 5.872.173 tys. zł (o 5,2%) wyższe w porównaniu z 2012 r. Niższe od zakładanych koszty wynikały przede wszystkim z niezrealizowania przewidzianych w planie wypłat zawieszonych emerytur, do których prawo uległo zawieszeniu w okresie od 1 października 2011 r. do 21 listopada 2012 r., a których wypłata rozpoczęła się w 2014 r. Skutek finansowy tych wypłat szacowany był na kwotę 826 mln zł.

- **Renty:** 39.911.470 tys. zł, z tego: finansowane z funduszu rentowego – 35.796.434 tys. zł i wypadkowego – 4.115.036 tys. zł. Były niższe o 26.796 tys. zł (o 0,1%) od planu oraz wyższe o 1.488.464 tys. zł (o 3,9%) w porównaniu z 2012 r.
- **Dodatki do emerytur i rent:** pielęgnacyjne, dla sierot zupełnych i za tajne nauczanie: 5.271.878 tys. zł, i były niższe o 26.470 tys. zł (o 0,5%) od planu oraz wyższe o 323.154 tys. zł (o 6,5%) w porównaniu z 2012 r. Wzrost wypłat dodatków w 2013 r., w stosunku do roku poprzedniego, wynikał głównie z przeprowadzonej w marcu 2013 r. waloryzacji świadczeń oraz z przyrostu liczby osób pobierających dodatki pielęgnacyjne przy emeryturach (o 3,0%) i rentach rodzinnych wypłacanych z funduszu rentowego (o 1,8%).

Przeciętna miesięczna wypłata świadczenia emerytalno-rentowego w 2013 r. wyniosła 1.844,15 zł i była niższa od planowanej o 0,7% oraz wyższa o 5,4% w stosunku do roku poprzedniego. Wynikało to przede wszystkim z przeprowadzenia w marcu 2013 r. waloryzacji wskaźnikiem 104%, której miesięczny skutek wyniósł 526,4 mln zł.

Przeciętna miesięczna liczba osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe w 2013 r. ukształtowała się na poziomie ok. 7.332,8 tys. osób (bez osób posiadających także prawo do świadczenia rolniczego) i była niższa od planowanej o 0,2%. Nastąpiło zmniejszenie liczby wypłacanych świadczeń o ok. 42,7 tys. (grudzień 2013 r. w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego), w wyniku stopniowego wydłużania wieku emerytalnego od 1 stycznia 2013 r. oraz ograniczenia możliwości nabywania uprawnień do wcześniejszych emerytur przez osoby urodzone po 31 grudnia 1948 r.

Koszty pozostałych świadczeń w 2013 r. wyniosły 16.278.759 tys. zł (94,5% planu) i wzrosły w porównaniu z 2012 r. o 10,7%. Główną ich pozycją (52,2%) były zasiłki chorobowe – 8.499.170 tys. zł (97,3% planu). Niższy poziom wykonania planu wynikał z niższej niż zakładano liczby dni absencji chorobowej o 2.812 tys. dni (o 2,1%). Jednocześnie kwota wydatków na zasiłki wzrosła w relacji do 2012 r. o 8,6%, na skutek wzrostu podstawy obliczania zasiłku spowodowanej wzrostem wynagrodzeń oraz zwiększenia się liczby dni absencji chorobowej finansowanej przez FUS (w 2013 r. – ok. 130.047 tys. dni, wyższa w porównaniu z rokiem poprzednim o ok. 4.840 tys. dni).

Koszty zasiłków macierzyńskich ukształtowały się na poziomie 4.308.502 tys. zł (87% planu) i wzrosły w porównaniu z rokiem poprzednim o 18%. Było to konsekwencją wzrostu liczby dni zasiłku macierzyńskiego w następstwie wydłużenia dodatkowego urlopu macierzyńskiego, a także wprowadzenia urlopu rodzicielskiego. Liczba dni zasiłków macierzyńskich wyniosła 55,5 mln i wzrosła w relacji do 2012 r. o 9,1 mln (o 19,7%)⁶³.

Koszty obsługi zaciągniętych kredytów, z których Fundusz korzystał w ciągu roku, ukształtowały się na poziomie 375 tys. zł (21,8% planu), głównie w wyniku niższego stopnia wykorzystania kredytów w ciągu roku.

Na pozostałe zmniejszenia w 2013 r., które ukształtowały się na poziomie 20.595.347 tys. zł, złożyły się w głównej mierze czynniki mające charakter jednorazowy, a wynikające z wdrożenia systemu SEKiF, w szczególności: zwiększenie odpisu aktualizującego należności z tytułu składek – o 9.638.197 tys. zł i zwiększenie odpisów aktualizujących należności z tytułu odsetek od składek – o 10.420.031 tys. zł.

Wydatki FUS były realizowane w następujących głównych pozycjach:

- **fundusz emerytalny:** wydatkowano 116.989.620 tys. zł, w tym emerytury 116.975.035 tys. zł;

⁶³ Przeciętna wysokość zasiłku macierzyńskiego była niższa w stosunku do roku poprzedniego o 1,4%, co wynika z wprowadzenia urlopu rodzicielskiego, w trakcie którego wysokość zasiłku w 2013 r. wyniosła 60% podstawy wymiaru.

- **fundusz rentowy:** wydatkowano 44.082.960 tys. zł, w tym renty – 35.796.434 tys. zł (81,2%), dodatki do emerytur i rent, pielęgnacyjne, dla sierot zupełnych i za tajne nauczanie – 5.105.663 tys. zł (11,6%), emerytury przyznane z urzędu zamiast renty – 1.734.434 tys. zł (3,9%) i zasiłki pogrzebowe – 1.267.851 tys. zł (2,9%);
- **fundusz chorobowy:** wydatkowano 14.041.089 tys. zł, w tym m.in. na zasiłki chorobowe – 7.961.715 tys. zł (56,7%) i macierzyńskie – 4.308.502 tys. zł (30,7%);
- **fundusz wypadkowy:** wydatkowano 5.241.801 tys. zł, w tym m.in. na renty powypadkowe – 4.115.036 tys. zł (78,5%).

8. Fundusze rezerwowe

W ramach FUS wyodrębnia się fundusze rezerwowe dla ubezpieczeń rentowych oraz chorobowego i wypadkowego⁶⁴. W 2013 r. – podobnie jak w latach poprzednich – Zakład nie wyodrębnił tych funduszy. Przyczyną było niespełnienie przesłanki ustawowej⁶⁵, tj. brak wystarczających środków finansowych, pozostających w dniu 31 grudnia każdego roku na rachunku funduszu rentowego, chorobowego i wypadkowego, pomniejszonych o kwoty niezbędne do zapewnienia wypłat świadczeń przypadających na pierwszy miesiąc kolejnego roku.

Stan środków na rachunkach funduszy, odpowiednio na dzień 31 grudnia 2012 r. i 31 grudnia 2013 r., z których powinny być utworzone fundusze rezerwowe, był następujący⁶⁶:

- **Fundusz rentowy** – 18,1 tys. zł oraz 1.373,3 tys. zł;
- **Fundusz chorobowy** – 11,8 tys. zł oraz 268,5 tys. zł;
- **Fundusz wypadkowy** – 18,2 tys. zł oraz 191,5 tys. zł.

W grudniu 2012 r. stan środków na rachunkach funduszy kształtował się na poziomie od 0,001% do 0,004% – w relacji do wypłaconych świadczeń za miesiąc styczeń, a w 2013 r. odpowiednio na poziomie od 0,019% do 0,045%.

9. Wykonanie zadań

Planując wydatki FUS w układzie zadaniowym Zakład jako dysponent funduszu wyróżnił dwa zadania. W ramach funkcji 13 Zabezpieczenie społeczne zadanie 13.2. *Świadczenia społeczne i wspieranie rodzin* i w ramach funkcji 22. *Planowanie strategiczne oraz obsługa administracyjna* zadanie 22.2.W. *Obsługa administracyjna i techniczna*.

Na realizację zadania 13.2., na które zaplanowano po zmianie ustawy budżetowej 182.694.088 tys. zł wydatkowano 180.352.299 tys. zł, co stanowiło 98,7% planu. Celem zadania było zapewnienie środków dla osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń w systemie ubezpieczeń społecznych oraz z systemów zabezpieczenia społecznego, zaś miernikiem odsetek wydatków FUS pokrytych z wpływów ze składek. W 2013 r. z wpływów ze składek sfinansowano 65,6% wydatków Funduszu, tj. o cztery dziesiąte punktu procentowego więcej od założonego (65,2%). Wykonanie miernika na poziomie nieznacznie wyższym od planowanego wynikało z niższego, niż zakładano, poziomu wydatków FUS.

Dla monitorowania realizacji podzadania 13.2.1. *Świadczenia społeczne realizowane w ramach powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego*, którego celem była terminowa realizacja świadczeń należnych z ubezpieczenia społecznego przyjęto miernik, będący relacją kwoty wypłaconych odsetek za opóźnienia w przyznawaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie do kwoty wypłaconych świadczeń w wysokości mniejszej niż 0,01%. W 2013 r. ukształtował się na poziomie mniejszej niż 0,01%.

Założono, iż cel zadania 13.2. zostanie osiągnięty przez następujące działania przypisane do podzadania 13.2.1.:

⁶⁴ Art. 55 ust.1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

⁶⁵ Jak wyżej – art. 56 ust. 1 pkt 1 i 2.

⁶⁶ Dane wstępne, przed badaniem sprawozdań finansowych przez biegłego rewidenta.

- Działanie 13.2.1.1. *Emerytury łącznie z dodatkami przysługujące z ubezpieczenia społecznego*, którego celem była wypłata świadczeń emerytalnych; na realizację działania planowano po zmianach 120.286.967 tys. zł – wydatkowano zaś 118.884.006 tys. zł (98,8%). Jako miernik realizacji działania przyjęto liczbę emerytów która w 2013 r. ustalona została na poziomie ok. 5.095,2 tys., wyniosła zaś ok. 5.086,5 tys.;
- Działanie 13.2.1.2. *Renty łącznie z dodatkami przysługujące z ubezpieczenia społecznego*, którego celem była wypłata świadczeń rentowych; na realizację zadania za planowano po zmianach 44.984.197 tys. zł, wydatkowano zaś 45.008.811 tys. zł (100,05%); jako miernik realizacji działania przyjęto liczbę rencistów ok. 2.370,4 tys., wyniosła ona natomiast ok. 2.367,4 tys.;
- Działanie 13.2.1.3. *Pozostałe świadczenia przysługujące z ubezpieczenia społecznego*, którego celem była wypłata świadczeń z ubezpieczenia społecznego należnych w czasie niezdolności do pracy spowodowanej chorobą, macierzyństwem, wypadkiem przy pracy czy śmiercią; na realizację którego planowano po zmianach 17.234.733 tys. zł, wydatkowano zaś 16.278.759 tys. zł (94,45%); jako miernik realizacji działania przyjęto udział wydatków na świadczenia krótkoterminowe w wydatkach na transfery na rzecz ludności (9,4%) który wyniósł 9%, czyli ukształtował się na poziomie o 0,4% niższym w relacji do zaplanowanego;
- Działanie 13.2.1.4. *Prewencja i rehabilitacja*, którego celem miało być utrzymanie lub przywrócenie zdolności do pracy. Na realizację planowano przeznaczyć kwotę 188.191 tys. zł; jako miernik realizacji działania przyjęto przeciętne wydatki na rehabilitację leczniczą na jedną osobę poddaną rehabilitacji w wysokości 2.299,54 zł. Na rehabilitację wydatkowano 180.723 tys. zł (96,03% planu), zaś przeciętny wydatek na jedną osobę wyniósł 2.273,71 zł tj. o 25,83 zł mniej od założonego.

Na realizację zadania 22.2. *Obsługa administracyjna* przeznaczono w 2013 r. 3.433.546 tys. zł, z planowanych 3.435.435 tys. zł (99,95% planu po zmianach). Zgodnie z obowiązującymi regulacjami nie określono dla nich celu i miernika. Środki zostały przeznaczone na działalność ZUS jako dysponenta (w formie odpisu), wynagrodzenia należne płatnikom składek z tytułu wypłacania zatrudnionym świadczeń z ubezpieczenia chorobowego i koszty związane z obsługą kredytów.

10. Sprawozdawczość

Kwartalne sprawozdania z wykonania planu finansowego FUS Rb-33 i Rb-40 oraz sprawozdania za IV kwartał o stanie należności i zobowiązań (Rb-N, Rb-Z i Rb-UZ)⁶⁷, a także miesięczne sprawozdanie z wykonania wybranych elementów planu finansowego FUS za okres od początku roku do dnia 31 grudnia 2013 r. – Rb-FUS, przekazują prawdziwy obraz dochodów i wydatków, należności i zobowiązań, wynikających z ewidencji księgowej na dzień sporządzenia sprawozdań.

Powyższe sprawozdania Zakład przekazał w obowiązujących terminach.

W sprawozdaniu Rb-40 dokonano korekty, zgodnie z przekazaną z Ministerstwa Finansów uwagą, iż w kolumnie plan według ustawy budżetowej powinny być dane z ustawy budżetowej na rok 2013 z 27 września 2013 r. W przesłanej pierwszej wersji Rb-40 za IV kw. w tej kolumnie zapisano kwoty z ustawy ze stycznia 2013 r.

Zdaniem NIK, niepewność co do rozliczeń z OFE, zgłoszona przez biegłego rewidenta opiniującego sprawozdanie finansowe Funduszu za 2012 r., mogła w 2013 r. mieć wpływ na rzetelność danych przedstawianych w sprawozdaniach o stanie należności i zobowiązań wobec tych funduszy.

11. Księgi rachunkowe

FUS posiadał opracowaną i zatwierdzoną do stosowania politykę (zasady) rachunkowości. Ustanowione zostały również procedury kontroli finansowo-księgowej dokumentów.

Księgi rachunkowe FUS prowadzone są w ramach jednostek samobilansujących się, którymi są oddziały Zakładu oraz komórka Centrali Zakładu zajmująca się ewidencją operacji na szczeblu centralnym. Jednostki samobilansu-

⁶⁷ Sprawozdania Rb-N, Rb-UN, Rb-Z sporządzane są łącznie dla funduszy, którymi zarządza Zakład.

jące się prowadzą odrębną ewidencję księgową oraz sporządzają okresowe sprawozdania. Miejszem prowadzenia ksiąg rachunkowych FUS jest siedziba Centrali Zakładu – dla ksiąg rachunkowych w zakresie operacji na szczeblu centralnym oraz siedziby oddziałów Zakładu – dla ksiąg rachunkowych oddziałów Zakładu.

Niezależny biegły rewident, w opinii dotyczącej sprawozdania finansowego FUS za 2012 r., zgłosił zastrzeżenia dotyczące rozliczeń z OFE (podobne zastrzeżenia zostały złożone przez biegłego rewidenta w opinii nt. sprawozdania finansowego FUS za 2011 r.). W bilansie Funduszu, na koniec 2012 r. ujęto zobowiązanie do OFE w kwocie 1.418.406 tys. zł (w 2011 r. – 1.435.675 tys. zł) oraz należności z tytułu nadpłat do OFE w kwocie 689.291 tys. zł (w 2011 r. – 728.825 tys. zł), które na dzień bilansowy zostały pomniejszone o odpis aktualizacyjny w tej samej wysokości. Na dzień bilansowy nie było w pełni możliwe określenie, jaka wartość nadpłat zostanie potrącona. Tym samym wartość zobowiązań netto wobec OFE może się różnić od ww. wartości. Trwający proces wyjaśniania dokumentów uznanych za błędne może prowadzić do określenia różnic w wartości składek do przekazania do OFE, składek należnych od OFE i stanu funduszu wykazanego w sprawozdaniu finansowym, w porównaniu z sytuacją, w której istniałaby pełna możliwość prawidłowego ujęcia dokumentów. Różnice takie mogłyby również wpłynąć na wartość określonych odsetek za zwłokę przekazywanych na rzecz osób należących do OFE, finansowanych ze środków ZUS.

Przyjęte przez Zakład mechanizmy kontrolne operacji gospodarczych w urządzeniach księgowych, w wyniku wdrożenia systemu SEKiF⁶⁸, działały poprawnie, tj. w sposób ciągły i spójny dla każdego działania, zostawiając wystarczający ślad rewizyjny oraz dostarczając dowodów na przestrzeganie przyjętych procedur.

12. Realizacja wniosków pokontrolnych NIK

Po kontroli wykonania planu finansowego FUS w 2012 r. nie formułowano wniosków.

Fundusz Emerytur Pomostowych

Dane o wykonaniu przychodów i kosztów przedstawiono w tabeli stanowiącej zał. nr 6.

1. Planowanie przychodów i kosztów

Projekt planu finansowego FEP do projektu ustawy budżetowej na rok 2013, sporządzony został na podstawie założeń i wskaźników makroekonomicznych przekazanych przez Ministra Finansów. Projekt ten zakładał:

- **stan funduszu na początek roku:** 287.853 tys. zł, z tego: środki pieniężne – 2.812 tys. zł, ulokowane środki finansowe – 286.251 tys. zł, należności – 3.752 tys. zł oraz zobowiązania (minus) – 4.962 tys. zł;
- **przychody** (przypis): 242.479 tys. zł, z tego: składki (przypis) – 230.025 tys. zł, pozostałe przychody – 1.285 tys. zł i pozostałe zwiększenia – 11.169 tys. zł;
- **koszty** realizacji zadań: 254.406 tys. zł, z tego: transfery na rzecz ludności – 250.648 tys. zł, wydatki bieżące – 2.266 tys. zł i pozostałe zmniejszenia – 1.492 tys. zł;
- **stan funduszu na koniec roku:** 275.926 tys. zł, z tego: środki pieniężne – 10.411 tys. zł, ulokowane środki finansowe – 265.726 tys. zł, należności – 5.755 tys. zł oraz zobowiązania (minus) – 5.966 tys. zł.

Projekt planu finansowego FEP został przyjęty przez Zarząd ZUS uchwałą z 13 września 2012 r. oraz został pozytywnie zaopiniowany przez Radę Nadzorczą ZUS w dniu 26 września 2012 r. Projekt ten był zgodny z planem w ustawie budżetowej na rok 2013 r.

W ciągu 2013 r. nie dokonywano zmian w planie finansowym FEP.

⁶⁸ Ocenę wdrożenia systemu SEKiF przedstawiono w pkt 13., w części dotyczącej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych państwowej osoby prawnej.

2. Wykonanie przychodów

2.1. Stan funduszu

Na stan Funduszu, który 1 stycznia 2013 r. wyniósł 295.221 tys. zł (102,6% kwoty planowanej), złożyły się:

- **środki pieniężne:** 182.042 tys. zł, wyższe o 179.230 tys. zł (wielokrotnie) od kwoty zaplanowanej;
- **ulokowane środki finansowe:** 114.748 tys. zł, tj. o 171.503 tys. zł niższe (o 59,9%) od zaplanowanych;
- **należności:** 3.169 tys. zł, niższe o 583 tys. zł (o 15,5%) od kwoty zaplanowanej;
- **zobowiązania (minus):** 4.738 tys. zł, niższe o 224 tys. zł (o 4,5%) od kwoty zaplanowanej.

Stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2013 r. wynosił 293.629 tys. zł. W stosunku do kwoty zaplanowanej (275.926 tys. zł) był wyższy o 17.703 tys. zł (o 6,4%). Na kwotę tę złożyły się:

- **środki pieniężne:** 54.122 tys. zł, w porównaniu z planem ich stan był wyższy o 43.711 tys. zł (o 419,9%);
- **ulokowane środki finansowe:** 241.034 tys. zł, czyli o 24.692 tys. zł (o 9,3%) niższe w relacji do planu;
- **należności:** 6.957 tys. zł, w stosunku do planu były one większe o 1.202 tys. zł (o 20,9%);
- **zobowiązania (minus):** 8.484 tys. zł, w porównaniu z planem były one wyższe o 2.518 tys. zł (o 42,2%).

W porównaniu ze stanem na początek roku, stan funduszu zmniejszył się o 1.592 tys. zł (o 0,5%).

2.2. Przychody

Zaplanowane przychody w wysokości 242.479 tys. zł, zrealizowano w kwocie 236.301 tys. zł. W porównaniu z ustawą budżetową były one niższe o 6.178 tys. zł (o 2,5%), a w stosunku do 2012 r. – wyższe o 1.211 tys. zł (o 0,5%). Na łączną kwotę przychodów złożyły się:

- **składki według przypisu:** 225.462 tys. zł, tj. o 4.563 tys. zł (o 2%) mniej, niż zaplanowano;
- **pozostałe przychody (przypis):** 9.374 tys. zł, czyli o 8.089 tys. zł (o 629,5 %) większe, niż zaplanowano. Złożyły się na nie głównie odsetki od obligacji – 5.391 tys. zł oraz oprocentowanie środków na rachunkach bankowych bieżącym i lokat bankowych – 2.807 tys. zł;
- **pozostałe zwiększenia:** 1.465 tys. zł, z tytułu wyceny papierów wartościowych.

3. Wykonanie kosztów

W ustawie budżetowej koszty Funduszu ustalono na 254.406 tys. zł, zrealizowano je natomiast na poziomie 237.893 tys. zł, czyli o 16.513 tys. zł (o 6,5%) niższym niż planowano. W porównaniu z 2012 r. wzrosły o 74.815 tys. zł (o 45,9%). Na ogólną kwotę kosztów złożyły się:

- **transfery na rzecz ludności:** 226.614 tys. zł - o 24.034 tys. zł (o 9,6%) mniejsze niż zaplanowano w ustawie budżetowej, w tym 226.568 tys. zł na emerytury pomostowe i 46 tys. zł na pozostałe świadczenia;
- **wydatki bieżące (odpis na działalność ZUS):** 2.266 tys. zł (100% wysokości planowanej);
- **rezerwy:** 9.012 tys. zł, o 7.520 tys. zł (o 504%) większe od ustalonych w planie;
- **pozostałe zmniejszenia:** 1 tys. zł.

Główną pozycją kosztów były emerytury pomostowe wraz z odsetkami za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie. Wyniosły one 226.614 tys. zł i były niższe o 24.033 tys. zł (o 9,6%) od założeń planowych. Niższe wykonanie miało głównie związek z niższą o 2,3% od planowanej wysokością świadczenia, na skutek niższego wskaźnika waloryzacji świadczeń emerytalno-rentowych (104,0% wobec planowanego 104,4%).

Fundusz w 2013 r. nie otrzymał dotacji z budżetu państwa.

4. Należności i zobowiązania

Należności Funduszu na koniec 2013 r. wyniosły 6.957 tys. zł. W stosunku planu były wyższe o 1.202 tys. zł, a w porównaniu z 2012 r. wyższe o 3.788 tys. zł. Wzrost należności miał bezpośredni związek ze wzrostem należności z tytułu składek, w wyniku rozliczenia ich w oparciu o stan kont płatników w systemie SEKiF.

Na koniec 2013 r., zobowiązania Funduszu wyniosły 8.484 tys. zł. Złożyły się na nie:

- **rezerwa:** 1.072 tys. zł;
- **zobowiązania krótkoterminowe** z tytułu podatków i składek od świadczeń: 3.741 tys. zł;
- **zobowiązania z tytułu składek:** 3.255 tys. zł;
- **pozostałe zobowiązania:** 416 tys. zł.

Według stanu na koniec 2013 r. nie wystąpiły zobowiązania długoterminowe.

5. Aktywa

Wartość nominalna portfela aktywów Funduszu Emerytur Pomostowych na dzień 31 grudnia 2012 r. wynosiła 296.795 tys. zł (według wyceny – 296.790 tys. zł), w tym:

- **środki finansowe na rachunkach w bankach:** 594,56 tys. zł;
- **bony, obligacje i inne papiery wartościowe Skarbu Państwa:** 115.000 tys. zł (wartość nominalna) i 114.748 tys. zł (według wyceny);
- **depozyty bankowe i bankowe papiery wartościowe:** 181.200 tys. zł (wartość nominalna) i 181.448 tys. zł (według wyceny).

Wartość nominalna portfela aktywów FE P na dzień 31 grudnia 2013 r. wynosiła 294.674,69 tys. zł (według wyceny – 295.157 tys. zł), w tym:

- **środki finansowe na rachunkach w bankach:** 917 tys. zł;
- **bony, obligacje i inne papiery wartościowe Skarbu Państwa:** 240.558 tys. zł (wartość nominalna) i 241.034 tys. zł (według wyceny);
- **depozyty bankowe i bankowe papiery wartościowe:** 53.200 tys. zł (wartość nominalna) i 53.205,65 tys. zł (według wyceny).

W ciągu 2013 r. wartość nominalna aktywów Funduszu zmniejszyła się o 2.120 tys. zł (o 0,7%), zaś wartość aktywów według wyceny – o 1.633 tys. zł (o 0,6%).

Ze środków FEP, Zakład w 2013 r. zawarł 326 terminowych lokat bankowych, z tego: 225 jednodniowych, 5 dwudniowych, 58 trzydniowych, 4 czterodniowe, 21 siedmiodniowych, 3 ośmiodniowe, jedną dziesięciodniową, 4 czternastodniowe, jedną trzydziestodniową i 4 trzydziestojednodniowe.

Kwoty lokat wynosiły od 1.900 tys. zł do 111.700 tys. zł, z oprocentowaniem w skali rocznej od 1,35% do 4,16%. Dokonano lokat na kwotę 7.362.800 tys. zł, uzyskując z tego tytułu przychody (odsetki) w kwocie 2.506 tys. zł.

Zakład lokując wolne środki FEP przestrzegał obowiązujące w tym zakresie postanowienia ustawy o emeryturach pomostowych⁶⁹, a także wewnętrzne uregulowania.

6. Realizacja podstawowych zadań

Planując wydatki FEP w układzie zadaniowym, wyróżniono dwa zadania. W ramach funkcji 13 Zabezpieczenie społeczne zadanie 13.2 *Świadczenia społeczne*, a w ramach funkcji 22 *Planowanie strategiczne oraz obsługa administracyjna* zadanie 22.2 *Obsługa administracyjna*.

⁶⁹ Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2008 Nr 237, poz. 1656 ze zm.).

Na realizację zadania 13.2. *Świadczenia społeczne* przeznaczono 226.614 tys. zł, z planowanych w ustawie budżetowej 250.648 tys. zł. Jego celem było zapewnienie środków dla osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych oraz systemów zaopatrzenia społecznego. Do monitorowania zadania przyjęto miernik będący relacją udziału wydatków FEP do wpływów ze składek w wysokości 90%. Osiągnięta wartość miernika wyniosła 94,2%. Wykonanie miernika na poziomie wyższym od planowanego wynikało z niższego, niż zakładano, poziomu wydatków na transfery dla ludności, z powodu mniejszej liczby emerytów (ok. 8,3 tys. przy planowanej ok. 8,9 tys.).

Założono, iż cel zadania 13.2. zostanie osiągnięty przez realizację podzadania 13.2.1. *Świadczenia społeczne realizowane w ramach powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego*, którego celem była terminowa wypłata świadczeń należnych z ubezpieczenia społecznego. Jako miernik realizacji podzadania przyjęto relację kwoty wypłaconych odsetek za opóźnienia w przyznawaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie do kwoty wypłaconych świadczeń w wysokości 0,02%. Taka wartość miernika została osiągnięta.

W ramach funkcji 22 *Planowanie strategiczne oraz obsługa administracyjna*, zaplanowano realizację zadania 22.2. *Obsługa administracyjna*, do którego zostały przypisane wydatki FEP o charakterze administracyjnym w kwocie 2.266 tys. zł. Nie określono dla nich celu i miernika, z uwagi iż są to wydatki stanowiące odpis na działalność Zakładu, jako dysponenta Funduszu, związane m.in. z ustalaniem, wymierzaniem i pobieraniem składek na FEP oraz ustalaniem uprawnień i wypłatą emerytur pomostowych.

7. Sprawozdawczość

Kwartalne sprawozdania z wykonania planu finansowego FEP: Rb-33 Rb-40 oraz sprawozdania za IV kwartał o stanie należności i zobowiązań⁷⁰ Rb-N, Rb-Z i Rb-UZ, przekazują prawdziwy obraz dochodów i wydatków, należności i zobowiązań, wynikających z ewidencji księgowej na dzień sporządzenia sprawozdań.

Powyższe sprawozdania Zakład przekazał w obowiązujących terminach⁷¹. W dniu 5 marca 2014 r. Zakład dokonał korekty sprawozdania Rb-UZ; pozostałe sprawozdania nie były korygowane.

Zdaniem NIK, ograniczenia ksiąg rachunkowych FEP, które zauważył biegły rewident opiniując sprawozdanie finansowe za 2012 r., mogły mieć wpływ na rzetelność danych przedstawianych w sprawozdaniach o stanie należności i zobowiązań Funduszu.

8. Księgi rachunkowe

Dla Funduszu Emerytur Pomostowych została opracowana i zatwierdzona do stosowania polityka (zasady) rachunkowości. Ustanowione zostały również procedury kontroli finansowo-księgowej dokumentów.

System księgowości komputerowej zapewniał ciągłość numeracji zapisów w dzienniku (lub dziennikach częściowych), trwałość zapisów i brak możliwości ich modyfikacji, pozwalała na bieżące zatwierdzanie zapisów księgowych i umożliwiała ustalenie osoby odpowiedzialnej za treść zapisu. System nie wymagał, ani automatycznie nie wymuszał, zatwierdzenia zapisów przed datą sporządzenia (lub wygenerowania) sprawozdań budżetowych.

Księgi rachunkowe FEP prowadzone są w ramach jednostek samobilansujących się, którymi są oddziały Zakładu oraz komórka Centrali, ewidencjonująca operację na szczeblu centralnym. Jednostki samobilansujące się prowadzą odrębną ewidencję księgową oraz sporządzają okresowe sprawozdania. Miejscem prowadzenia ksiąg rachunkowych FEP jest siedziba Centrali Zakładu – dla ksiąg rachunkowych w zakresie operacji na szczeblu centralnym oraz siedziby oddziałów Zakładu – dla ksiąg rachunkowych oddziałów.

Niezależny biegły rewident, w opinii dotyczącej sprawozdania finansowego za 2012 r., które ocenione zostało pozytywnie, stwierdził ograniczenia ksiąg rachunkowych w odniesieniu do zdarzeń dotyczących rozrachunków z płatnikami składek. Księgi pomocnicze, służące do ewidencji składek, nie spełniały wymogów ustawy o rachun-

⁷⁰ Sprawozdania Rb-N, Rb-UN, Rb-Z sporządzane są łącznie dla funduszy, którymi zarządza Zakład.

⁷¹ Określonych w rozporządzeniu Ministra Finansów w sprawie sprawozdawczości jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych.

kowości, w zakresie dotyczącym prowadzenia rozrachunków z płatnikami składek. Tym samym brak było możliwości uzgodnienia sald analitycznych z saldami kont syntetycznych prezentowanych w bilansie w pozycji *należności z tytułu składek, należności z tytułu pochodnych od składek i zobowiązania z tytułu składek*.

Przyjęte przez Zakład mechanizmy kontrolne operacji gospodarczych w urządzeniach księgowych, w wyniku wdrożenia systemu SEKiF⁷², działały poprawnie, tj. w sposób ciągły i spójny dla każdego działania, zostawiając wystarczający ślad rewizyjny oraz dostarczając dowodów na przestrzeganie przyjętych procedur.

W działalności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

W 2013 r. aktualne były, ujawnione przez biegłego rewidenta w wyniku badania sprawozdania za 2012 r., ograniczenia ksiąg rachunkowych w zakresie prowadzenia rozrachunków z płatnikami składek. NIK odnotowuje pozytywnie działania, eliminujące te ograniczenia.

9. Realizacja wniosków pokontrolnych

Po kontroli wykonania planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych w 2012 r., w wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do Prezesa ZUS przedstawiono wniosek dotyczący wyeliminowania ograniczenia ksiąg rachunkowych FEP, dostosowania ksiąg pomocniczych, służących do ewidencji składek, do wymogów ustawy o rachunkowości, w zakresie dotyczącym prowadzenia rozrachunków Funduszu z płatnikami składek.

W II półroczu 2013 r. uruchomiono docelową wersję systemu SEKiF, który w zakresie rozliczeń z płatnikami składek w obszarze dotyczącym FEP, który stanowić będzie księgę pomocniczą, w rozumieniu przepisów ustawy o rachunkowości. Pierwsza aktualizacja stanów rozliczeń dostosowująca zapisy w księdze głównej do zapisów w SEKiF nastąpiła na dzień 31 grudnia 2013 r.

Fundusz Rezerwy Demograficznej

Dane o wykonaniu przychodów i kosztów przedstawiono w tabeli stanowiącej zał. nr 7.

1. Planowanie przychodów i kosztów

Projekt planu finansowego FRD na 2013 r. sporządzony został przez ZUS na podstawie założeń i wskaźników makroekonomicznych przekazanych przez Ministerstwo Finansów⁷³. Przyjęto, że ewentualna kwota niedoboru FUS zostanie sfinansowana m.in. bezzwrotnymi środkami z FRD w kwocie 2.500 tys. zł.

Przekazany przez Prezesa ZUS Ministrowi Finansów w dniu 17 sierpnia 2012 r. projekt planu finansowego FRD został sporządzony przy uwzględnieniu w dochodach Funduszu, oprócz składki emerytalnej, wpływów uzyskanych z tytułu prywatyzacji mienia Skarbu Państwa.

Projekt ten zakładał:

- **stan funduszu na początek roku:** 16.121.243 tys. zł, z tego: środki pieniężne – 24 tys. zł; ulokowane środki finansowe – 16.093.528 tys. zł; należności – 27.722 tys. zł oraz zobowiązania (minus) – 31 tys. zł;
- **przychody:** 4.184.771 tys. zł, z tego: wpływy ze składek – 1.559.766 tys. zł; pozostałe przychody – 757.014 tys. zł; wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa – 1.867.991 tys. zł;
- **koszty realizacji zadań (wydatki):** 2.501.202 tys. zł, z tego: wydatki bieżące (własne) – 1.202 tys. zł oraz środki przekazane do FUS – 2.500.000 tys. zł;
- **stan funduszu na koniec roku:** 17.804.812 tys. zł, z tego: środki pieniężne – 24 tys. zł; ulokowane środki finansowe – 17.775.703 tys. zł; należności – 29.116 tys. zł oraz zobowiązania (minus) – 31 tys. zł.

⁷² Ocenę wdrożenia systemu SEKiF przedstawiono w pkt 13., w części dotyczącej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych państwowej osoby prawnej.

⁷³ Wartość wskaźników zawarto w części wystąpienia dotyczącej wykonania budżetu państwa w części 73 ZUS.

Po uwzględnieniu zaproponowanych przez Ministerstwo Finansów w dniu 2 września 2012 r. zmian do projektu planu FUS na 2013 r., uchwałą nr 48 z 13 września 2012 r., Zarząd ZUS przyjął projekty planów finansowych FUS, FEP i FRD na 2013 r. Wprowadzone zmiany w planie FRD na 2013 r. dotyczyły zwiększenia:

- **stanu funduszu na początek roku:** o 2.550 tys. zł (z 16.121.243 tys. zł do 16.123.793 tys. zł); w pozycji ulokowane środki finansowe (z 16.093.528 tys. do 16.096.078 tys. zł);
- **przychodów:** o 371 tys. zł (z 4.184.771 tys. zł do 4.185.142 tys. zł), z tego: w pozycji pozostałe przychody – o 114 tys. zł (z 757.014 tys. zł do 757.128 tys. zł) oraz wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa – o 257 tys. zł (z 1.867.991 tys. zł do 1.868.248 tys. zł);
- **stanu funduszu na koniec roku:** o 2.921 tys. zł (z 17.804.812 tys. zł do 17.807.733 tys. zł) – w pozycji ulokowane środki finansowe (z 17.775.703 tys. zł do 17.778.624 tys. zł).

Projekt planu w dniu 26 września 2012 r. został pozytywnie zaopiniowany przez Radę Nadzorczą ZUS⁷⁴.

W ustawie budżetowej na rok 2013, wpływy z tytułu prywatyzacji mienia Skarbu Państwa na FRD zostały określone w wysokości 1.868.248 tys. zł; po nowelizacji ustawy budżetowej na rok 2013, kwotę tych wpływów zwiększono do 1.963.645 tys. zł.

2. Wykonanie przychodów

2.1. Stan funduszu

Stan Funduszu w dniu 1 stycznia 2013 r. wynosił 16.472.364 tys. zł (102,2% planowanej kwoty), z tego:

- **środki pieniężne:** 127 tys. zł (529,2% zaplanowanej kwoty);
- **ulokowane środki finansowe:** 16.450.104 tys. zł (102,2% planu);
- **należności:** 22.164 tys. zł (80% planu);
- **zobowiązania** (minus): – 31 tys. zł (100% planu).

Stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2013 r. wynosił 17.656.483 tys. zł (99,2% zaplanowanej kwoty i 107,2% stanu w dniu 31 grudnia 2012 r.), z tego:

- **środki pieniężne:** 158 tys. zł (658,3% planu i 124,4% wykonania w 2012 r.);
- **ulokowane środki finansowe** (w papierach skarbowych, akcjach notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych i na lokatach bankowych): 17.638.003 tys. zł (99,2% planu i 107,2% wykonania w 2012 r.);
- **należności** (będące wynikiem zaliczkowego przekazywania składek): 18.322 tys. zł (62,9% planu i 82,7% wykonania w 2012 r.).

Na koniec 2013 r. nie wystąpiły zobowiązania (w 2012 r. wyniosły 31 tys. zł).

Z przedstawionych danych wynika, że stan funduszu w 2013 r. zwiększył się o 1.184.119 tys. zł (o 7,2%), z tego: środki pieniężne o 31 tys. zł (o 24,4%), a ulokowane środki finansowe o 1.187.899 tys. zł (o 7,2%). Zmniejszyły się natomiast należności o 3.842 tys. zł (o 17,3%) i zobowiązania o 31 tys. zł.

2.2. Wykonanie przychodów

W 2013 r. Fundusz osiągnął przychody w wysokości 3.805.007 tys. zł, tj. 90,9% zaplanowanej kwoty i 58,2% przychodów osiągniętych w 2012 r. (6.542.883 tys. zł). Złożyły się na nie:

- **wpływy ze składek:** 1.497.839 tys. zł (96% planu i 102,0% wykonania w 2012 r.);
- **wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa:** 1.722.603 tys. z (92,2% planu i 47,8% wyk. w 2012 r.);

⁷⁴ Uchwała nr 4/II/IV/2012.

- **wpływy z dywidend:** 105.986 tys. zł (197,9% planu i 101,8% wykonania w 2012 r.);
- **pozostałe odsetki:** 478.579 tys. zł (193,4% planu i 99,5% wykonania w 2012 r.).

Z przedstawionych danych wynika, że przychody Funduszu były niższe o 9,1% od zaplanowanej kwoty. Podstawową przyczyną było uzyskanie o 7,8% niższych przychodów pochodzących z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa i o 4% niższych wpływów ze składek.

3. Wykonanie kosztów

W 2013 r. koszty FRD wyniosły 2.620.888 tys. zł, tj. 104,8% zaplanowanej kwoty i 90,8% wykonania w 2012 r. (2.887.501 tys. zł). Główną pozycją były środki przekazane do FUS na rachunek Funduszu Emerytalnego – 2.500.000 tys. zł (100% zaplanowanej kwoty i 86,6% wykonania w 2012 r.). Wydatki bieżące (własne) wyniosły 493 tys. zł (41% zaplanowanej kwoty i 98,4% wykonania w 2012 r.), na które złożyły się koszty: opłat biur maklerskich, Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych i NBP oraz audytora zewnętrznego.

Niski poziom wykonania wydatków wynikał, podobnie jak w latach ubiegłych, z mniejszego niż zakładano wolumenu transakcji na akcjach i ponoszonych z tego tytułu prowizji maklerskich. Pozostałe koszty w kwocie 120.395 tys. zł stanowiła strata ze zbycia i z aktualizacji inwestycji.

4. Aktywa

Wartość nominalna aktywów FRD na dzień 31 grudnia 2012 r. wyniosła 15.940.517 tys. zł (16.450.231 tys. zł – według wyceny), w tym:

- **bony, obligacje i inne papiery wartościowe Skarbu Państwa:** 13.661.741 tys. zł (wartość nominalna) i 14.171.455 tys. zł (według wyceny);
- **depozyty bankowe i bankowe papiery wartościowe:** 4.141 tys. zł (wartość nominalna i według wyceny);
- **akcje zdematerializowane⁷⁵:** 2.274.509 tys. zł
- **środki na rachunkach w bankach:** 127 tys. zł.

Wartość nominalna aktywów FRD na dzień 31 grudnia 2013 r. wyniosła 17.394.255 tys. zł (17.638.161 tys. zł – według wyceny), w tym:

- **bony, obligacje i inne papiery wartościowe Skarbu Państwa:** 14.833.000 tys. zł (wartość nominalna) i 15.076.906 tys. zł (według wyceny);
- **akcje zdematerializowane:** 2.561.097 tys. zł;
- **środki na rachunkach w bankach:** 158 tys. zł.

Ze środków FRD w 2013 r. Zakład zawarł 387 terminowych lokat bankowych, najwięcej jednodniowych (281), trzydniowych (76) i siedmiodniowych (13 lokaty). Kwoty lokat wynosiły od 1.640 tys. zł do 300.000 tys. zł z oprocentowaniem w skali rocznej od 1,30% do 4,05%. Dokonano lokat na łączną kwotę 65.099.740 tys. zł, uzyskując z tego tytułu przychody (odsetki) w kwocie 13.381 tys. zł. W 2012 r. Zakład zawarł 562 terminowe lokaty bankowe na łączną kwotę 125.635.860 tys. zł, uzyskując z tego tytułu przychody (odsetki) w kwocie 53.115 tys. zł.

Stopa zwrotu z inwestycji w skali roku całego portfela aktywów Funduszu w 2013 r. wynosiła 3,01%, portfela akcji – 4,49%, a pozostałych aktywów – 2,60%, zaś w 2012 r. wynosiła 10,21%, portfela akcji – 28,10%, a pozostałych aktywów – 7,82%.

Zgodnie z celami polityki inwestycyjnej, w 2013 r. w portfelu FRD przeważały skarbowe papiery wartościowe. Średnioroczny udział tych instrumentów w aktywach wyniósł 83,65%. Stopa zwrotu w tej części portfela wyniosła 2,60%. Niższa niż w 2012 r. stopa zwrotu wynikała głównie ze spadku wyceny posiadanych papierów skarbo-

⁷⁵ Akcje zdematerializowane, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. Nr 183, poz. 1538).

wych (w 2013 występowały dynamiczne zmiany na rynku tych papierów). Znaczne zaangażowanie Funduszu w krajowe obligacje skarbowe, skutkowało niższą wyceną na koniec 2013 r., co bezpośrednio wpłynęło na stopę zwrotu z całości aktywów. Jednocześnie stopa zwrotu z części akcyjnej wyniosła 4,49%.

Skutkiem realizowanej w 2013 r. polityki inwestycyjnej było uzyskanie stopy zwrotu z inwestycji z całego portfela aktywów FRD na poziomie niższym, niż w roku poprzednim. Wskazywać to może na potrzebę analizy dotychczasowej struktury portfela inwestycyjnego Funduszu.

Zakład dokonując lokowania wolnych środków FRD dotrzymał⁷⁶ obowiązujących w tym zakresie postanowień ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a także przestrzegał wewnętrzne uregulowania ZUS.

5. Sprawozdawczość

Sprawozdania za IV kwartał 2013 r. o stanie należności Rb-N Rb-UN i zobowiązań Rb-Z⁷⁷, Rb-UZ Funduszu Rezerwy Demograficznej przekazują obraz należności i zobowiązań, wynikających z ewidencji księgowej na dzień sporządzenia sprawozdań. Powyższe sprawozdania Zakład przekazał w obowiązującym terminie⁷⁸.

W sprawozdaniu Rb-N o stanie należności oraz wybranych aktywów finansowych wykazano papiery wartościowe w kwocie 14.833.000 tys. zł, z tego: krótkoterminowe – 3.175.749 tys. zł (bony skarbowe) i długoterminowe – 11.657.251 tys. zł (obligacje skarbowe). Ponadto wykazano gotówkę i depozyty na żądanie w kwocie 158 tys. zł (środki na rachunku bankowym w NBP).

Na koniec 2013 r. nie występowały należności wymagalne, natomiast pozostałe należności wyniosły 18.322 tys. zł i dotyczyły należności od FUS (z tytułu składek).

Zgodnie ze sprawozdaniem Rb-Z o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji nie wykazano zobowiązań Funduszu.

Zakład nie dokonywał korekt powyższych sprawozdań.

6. Księgi rachunkowe

FRD posiadał opracowaną i zatwierdzoną do stosowania politykę (zasady) rachunkowości zawierającą wszystkie elementy⁷⁹ określone w ustawie o rachunkowości, w tym prawidłowo opracowany zakładowy plan kont, wykaz ksiąg rachunkowych z określeniem ich struktury i wzajemnych powiązań i ich funkcji, opis systemu przetwarzania danych i system ochrony danych i ich zbiorów. Ustanowione zostały również procedury kontroli finansowo-księgowej dokumentów. Wprowadzona została instrukcja w sprawie kontroli zarządczej.

Niezależny biegły rewident, w opinii nt. sprawozdania finansowego za 2012 r., pozytywnie ocenił prawidłowość prowadzenia ksiąg rachunkowych FRD.

Na podstawie prowadzonej przez Centralę Zakładu ewidencji operacji w urządzeniach księgowych i zapisów księgowych stwierdzono, że przyjęte przez Zakład mechanizmy kontrolne operacji gospodarczych działały poprawnie, tj. w sposób ciągły i spójny dla każdego działania, zostawiając wystarczający ślad rewizyjny oraz dostarczając dowodów na przestrzeganie przyjętych procedur.

7. Realizacja wniosków pokontrolnych NIK

Po kontroli wykonania planu finansowego FRD w 2012 r. nie formułowano wniosków pokontrolnych.

⁷⁶ Art. 63 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

⁷⁷ Sprawozdania Rb-N, Rb-UN, Rb-Z sporządzane są łącznie dla funduszy, którymi zarządza Zakład.

⁷⁸ Określonych w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 4 marca 2010 r. w sprawie sprawozdawczości jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych (Dz. U. Nr 43, poz. 247).

⁷⁹ Art. 10 ustawy o rachunkowości.

IV. Informacje dodatkowe

W celu wyeliminowania stwierdzonych nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli wniosowała w wystąpieniu pokontrolnym, skierowanym w dniu 30 kwietnia 2014 r. do Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, o:

- podjęcie działań skutkujących zmniejszeniem:
 - wypłacanych przez Zakład odsetek z tytułu nieterminowo przekazywanych składek do otwartych funduszy emerytalnych;
 - liczby dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS i kwot przez nich pobranych;
 - kwot przedawnień należności;
 - odsetek za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń;
- wyeliminowanie przypadków niewłaściwego nanoszenia poprawek i korekt na dowodach księgowych w Centrali Zakładu.

Załączniki

Załącznik 1. Część 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych (dochody budżetowe)

Lp.	Wyszczególnienie (dział, rozdział, paragraf)	Wykonanie w 2012 r.	2013 r.		5:3 [%]	5:4 [%]
			Znoweliz. ust. budż.	Wykonanie		
			[tys. zł]			
1	2	3	4	5	6	7
Ogółem		299 789	280 132	575 946	192,1	205,6
1	753 Obowiązkowe ubezpieczenie społeczne	216 072	208 631	502 708	232,7	241,0
1.1.	75303 Fundusz Ubezpieczeń Społecznych	214 228	207 211	500 979	233,9	241,8
1.1.1.	§ 097 Wpływy z różnych dochodów	214 228	207 211	500 979	233,9	241,8
1.2.	75313 Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty ZUS i KRUS	1 814	1 398	1 688	93,1	120,7
1.2.1.	§ 092 Pozostałe odsetki	44	38	33	75,0	86,8
1.2.	§ 097 Wpływy z różnych dochodów	1 770	1 360	1 655	93,5	121,7
1.3.	75395 Pozostała działalność	30	22	41	136,7	186,4
1.3.1.	§ 069 Wpływy z różnych opłat	30	22	41	136,7	186,4
2	852 Pomoc społeczna	75 554	66 623	66 658	88,2	100,1
2.1.	85212 Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	43	18	53	123,3	294,4
2.1.1.	§ 092 Pozostałe odsetki	6	2	4	66,7	200,0
2.1.2.	§ 097 Wpływy z różnych dochodów	37	16	50	135,1	312,5
2.2.	85234 Fundusz Alimentacyjny w likwidacji	75 511	66 605	66 605	88,2	100,0
2.2.1.	§ 097 Wpływy z różnych dochodów	75 511	66 605	66 605	88,2	100,0
3	853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	8 162	4 878	6 579	80,6	134,9
3.1.	85347 Renta socjalna	8 063	4 835	6 506	80,7	134,6
3.1.1.	§ 092 Pozostałe odsetki	56	35	65	116,1	185,7
3.1.2.	§ 097 Wpływy z różnych dochodów	8 007	4 800	6 441	80,4	134,2
3.2.	85395 Pozostała działalność	99	43	73	73,7	169,8
3.2.1.	§ 092 Pozostałe odsetki	14	7	14	100,0	200,0
3.2.2.	§ 097 Wpływy z różnych dochodów	85	36	59	69,4	163,9

Załącznik 2. Część 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych (wydatki budżetowe)

Lp.	Wyszczególnienie (dział, rozdział, paragraf)	Wykonanie w 2012 r.	2013 r.			6:3 [%]	6:4 [%]	6:5 [%]
			Znoweliz. ust. budż.	Budżet po zm.	Wykonanie			
			[w tys. zł]					
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Ogółem	47 051 432	45 391 921	45 391 921	44 884 757	95,4	98,9	98,9
1.	753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	44 662 964	42 869 324	42 869 324	42 386 176	94,9	98,9	98,9
1.1.	75303 FUS	39 520 778	37 113 910	37 113 910	37 113 910	93,9	100,0	100,0
1.1.1.	§ 2430 Dotacja dla FUS	39 520 778	37 113 910	37 113 910	37 113 910	93,9	100,0	100,0
1.2.	75309 Składki na ubezpieczenia społeczne	1 857 730	2 414 498	2 414 498	2 057 188	110,7	85,2	85,2
1.2.1.	§ 4110 Składki na ubezpieczenia społ.	1 857 730	2 414 498	2 414 498	2 057 188	110,7	85,2	85,2
1.3.	75313 Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty ZUS i KRUS	3 283 917	3 340 354	3 340 354	3 214 537	97,9	96,2	96,2
1.3.1.	§ 3110 Świadczenia zlecone	3 258 431	3 314 346	3 314 346	3 189 567	97,9	96,2	96,2
1.3.2.	§ 2860 Dotacja z budżetu stanowiąca zwrot kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty ZUS	25 449	25 892	25 892	24 931	98,0	96,3	96,3
1.3.3.	§ 4580 Odsetki	37	116	116	39	105,4	33,6	33,6
1.4.	75395 Pozostała działalność	538	562	562	541	100,6	96,3	96,3
1.4.1.	§ 3110 Świadczenia zlecone	536	559	559	539	100,6	96,4	96,4
1.4.2.	§ 4300 Opłaty za przekaz świadczeń	3	3	3	2	66,7	66,7	66,7
2.	851 Ochrona zdrowia	244 140	245 106	245 106	229 630	94,1	93,7	93,7
2.1.	85156 Składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz świadczenia osób nieobjętych obowiązkowym ubezpieczeniem zdrowotnym	244 140	245 106	245 106	229 630	94,1	93,7	93,7
2.1.1.	§ 4130 Składki na ubezpieczenie zdrowotne	244 140	245 106	245 106	229 630	94,1	93,7	93,7
3	852 Pomoc Społeczna	1 640	-	-	-	-	-	-
3.1.	85212 Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	1 640	-	-	-	-	-	-
3.1.1.	§ 3110 Świadczenia zlecone	1 640	-	-	-	-	-	-
4.	853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	2 142 688	2 277 491	2 276 954	2 268 951	105,9	99,6	99,6
4.1.	85335 Refundacja ulg dla inwalidów wojennych i wojskowych z tytułu ubezpieczenia AC i OC	487	534	534	422	86,7	79,0	79,0
4.1.1.	§ 3030 Refundacja ulg AC i OC	487	534	534	422	86,7	79,0	79,0
4.2.	85347 Renta socjalna	2 142 195	2 276 957	2 276 954	2 268 528	105,9	99,6	99,6
4.2.1.	§ 3110 Świadczenia zlecone	2 090 466	2 218 270	2 218 257	2 210 294	105,7	99,6	99,6
4.2.2.	§ 2860 Dotacja z budżetu państwa stanowiąca zwrot kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty	51 666	58 599	58 599	58 146	112,5	99,2	99,2
4.2.3.	§ 4580 Odsetki	62	88	98	88	141,9	100,0	100,0
4.3.	85395 Pozostała działalność	6	-	3	1	16,7	-	33,3
4.3.1.	§ 3110 Świadczenia zlecone	6	-	2	1	16,7	-	50,0
4.3.2.	§ 4580 Odsetki	0	-	1	0	-	-	-

Załącznik 3. Plan przychodów i kosztów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie w 2012 r.	2013 r.			[6:3]	[6:4]	[6:5]
			Plan	Plan po zmianach	Wykona- nie wg. Rb-40			
			[w tys. zł]					
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I	PRZYCHODY OGÓŁEM	4 418 516	4 079 350	4 075 037	4 139 873	96,0	103,9	101,6
1.	Odpis z FUS	3 765 000	3 430 000	3 430 000	3 430 000	91,1	100,0	100,0
2.	Odpis z FEP	2 266	2 266	2 266	2 266	100,0	100,0	100,0
3.	Przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek innych niż na FUS, z tego	226 085	258 442	255 029	250 160	110,6	96,8	98,1
3.1.	- na OFE	67 162	90 510	87 097	84 425	125,7	93,3	96,9
3.2.	- na FP i FGŚP	47 587	55 527	55 527	46 202	97,1	83,2	83,2
3.3.	- na ubezpieczenie zdrowotne	111 336	112 405	112 405	119 533	107,4	106,3	106,3
4.	Przychody z tytułu zwrotu kosztów obsługi świadczeń zleconych Zakładowi do wypłaty:	231 498	224 975	224 075	243 956	105,4	108,4	108,9
4.1.	- rent socjalnych	52 285	59 299	58 599	58 337	111,6	98,4	99,6
4.2.	- zasiłków i świadczeń przedemerytalnych	21 212	18 369	18 369	25 304	119,3	137,8	137,8
4.3.	- świadczeń na rzecz kombatanów	27 558	26 592	25 892	27 035	98,1	101,7	104,4
4.4.	- świadczeń zbiegowych realizowanych przez KRUS	15 552	16 316	16 316	15 816	101,7	96,9	96,9
4.5.	- obsługa pozostałych świadczeń	114 891	104 399	104 899	117 464	102,2	112,5	112,0
5.	Przychody finansowe	55 075	47 213	47 213	44 210	80,3	93,6	93,6
5.1.	- odsetki	47 975	47 213	47 213	44 209	92,2	93,6	93,6
6.	Pozostałe przychody	138 592	116 454	116 454	169 281	122,1	145,4	145,4
II	KOSZTY	4 148 466	4 278 749	4 267 158	4 079 660	98,3	95,3	95,6
1.	Koszty według rodzaju	4 146 122	4 275 860	4 260 677	4 074 452	98,3	95,3	95,6
1.1.	- amortyzacja	420 513	392 682	392 682	404 666	96,2	103,1	103,1
	- zakup wyposażenia niskiej wartości	2 408	3 682	3 682	2 989	124,1	81,2	81,2
1.2.	- materiały i energia	110 745	132 681	132 681	112 390	101,5	84,7	84,7
1.3.	- usługi obce	961 458	1 052 955	1 036 672	898 989	93,5	85,4	86,7
1.3.1.	- remonty	47 054	52 450	67 450	51 169	108,7	97,6	75,9
1.3.2.	- usługi pocztowe i bankowe	351 170	398 071	367 388	300 717	85,6	75,5	81,9
1.3.3.	- usługi telekomunikacyjne	28 685	41 383	41 383	29 443	102,6	71,1	71,1
1.3.4.	- usługi związane z przetwarzaniem danych	379 630	385 027	385 027	371 043	97,7	96,4	96,4
1.3.5.	- pozostałe	154 919	176 024	175 424	146 617	94,6	83,3	83,6
1.4.	- podatki i opłaty, w tym	59467	62 789	63 889	56 872	95,6	90,6	89,0
1.4.1.	- podatki stanowiące źródło dochodów własnych jst	7 744	8 105	9 205	8 804	113,7	108,6	95,6
1.4.2.	- opłaty za wieczyste użytkowanie gruntów	1 305	1 398	1 398	1 379	105,7	98,6	98,6
1.4.3.	- opłaty urzędowe	26 114	27 286	27 286	25 167	96,4	92,2	92,2
1.4.4.	- wpłaty na PFRON	24 304	26 000	26 000	21 522	88,6	82,8	82,8
1.5.	- wynagrodzenia	2 114 072	2 117 818	2 117 818	2 113 158	100	99,8	99,8
1.5.1.	- osobowe	2 100 039	2 102 250	2 102 250	2 100 554	100	99,9	99,9
1.5.2.	- pozostałe	14 033	15 568	15 568	12 604	89,8	81	81,0
1.6.	- ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	445 959	474 091	474 091	452 221	101,4	95,4	95,4
1.6.1.	- składki na ubezpieczenie społeczne	343 184	353 015	353 015	346 900	101,1	98,3	98,3
1.6.2.	- składki na Fundusz Pracy	39 083	50 590	50 590	38 480	98,5	76,1	76,1
1.6.3.	- świadczenia socjalne	53 214	53 918	53 918	53 391	100,3	99,0	99,0
1.6.4.	- inne	10 478	16 568	16 568	13 450	128,4	81,2	81,2
1.7.	- pozostałe	33 908	42 844	42 844	36 156	106,6	84,4	84,4
2.	Koszty finansowe	509	1 000	1 000	384	75,4	38,4	38,4
2.2.	- inne	509	1 000	1 000	384	75,4	38,4	38,4
3.	Pozostałe koszty	1 835,00	1 889	5 481	4 824	262,9	255,4	88,0
III	Wynik zdarzeń nadzwyczajnych	-2	0	0	-4	X	X	X
	- zyski nadzwyczajne	0	0	0	3	x	x	X
	- straty nadzwyczajne	2	0	0	7	x	X	x
IV	Wynik brutto (pozi-II+/-III)	270 048	-199 399	-192 121	60 209	X	X	X
V	Obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego	-	-	-	-	X	X	X
VI	Wynik netto (IV-V)	270 048	-199 399	-192 121	60 209	X	X	X
VII	Nakłady na budowę, ulepszenie i zakup środków trwałych ^{1/}	426 179	464 880	476 471	409 896	96,2	88,2	86,0

^{1/} Oraz wartości niematerialnych i prawnych.

Załącznik 4. Zatrudnienie i wynagrodzenia ^{1/}

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie w 2012 r.			Wykonanie w 2013 r.			8:5 [%]
		Przeciętne zatrudnienie ^{2/}	Wynagrodzenia [w tys. zł]	Przeciętne wynagrodzenie ^{3/} [w zł]	Przeciętne zatrudnienie ^{2/}	Wynagrodzenia [w tys. zł]	Przeciętne wynagrodzenie ^{3/} [w zł]	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Ogółem ZUS	45.806,8	2.100.038,9	3.820	45.965,0	2.100.553,8	3.808	99,7
1.1.	Centrala	1.373,1	104.266,6	6.328	1.393,9	103.589,3	6.193	97,9
1.2.	Oddziały	43.558,4	1.910.381,9	3.655	43.703,2	1.910.126,3	3.642	99,7
1.3.	Orzecznictwo lekarskie	870,3	84.225,1	8.065	862,9	85.645,0	8.271	102,6
1.4.	Rada Nadzorcza	-	-	-	-	-	-	x
1.5.	Zarząd	5,0	1.165,3	19.422	5,0	1.193,2	19.887	102,4

^{1/} Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie sporządza kwartalnych sprawozdań o zatrudnieniu i wynagrodzeniach Rb-70.

^{2/} Za-trudnienie w osobach, w przeliczeniu na pełne etaty.

^{3/} Przeciętne wynagrodzenie brutto przypadające na jeden etat.

Załącznik 5. Plan przychodów i kosztów Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie w 2012 r.	2013 r.		5:3 [%]	5:4 [%]
			Plan wg. ustawy budż. po zm.	Wykonanie		
			[w tys. zł]			
1	2	3	4	5	6	7
Część A						
I	Zadania wynikające z ustawy	171 089 703	182 694 087	180 352 299	105,4	98,7
1.	Emerytury	112 837 296	120 034 550	118 709 469	105,2	98,9
2.	Renty	38 423 006	39 938 266	39 911 470	103,9	99,9
3.	Dodatki do emerytur i rent: pielęgnacyjne, dla sierot zupełnych i za tajne nauczanie	4 948 724	5 298 348	5 271 878	106,5	99,5
4.	Zasiłki chorobowe	7 823 753	8 733 995	8 499 170	108,6	97,3
5.	Pozostałe zasiłki i świadczenia	6 880 640	8 500 738	7 779 589	113,1	91,5
	Transfery na rzecz ludności	170 913 419	182 505 897	180 171 576	105,4	98,7
6.	Prewencja rentowa	172 983	184 500	177 095	102,4	96,0
7.	Prewencja wypadkowa	3 301	3 690	3 628	109,9	98,3
Część B						
I	Stan funduszu na początek roku	-16 667 514	-18 984 314	-18 984 314	113,9	100,0
1.	Środki pieniężne	13 192	9 206	9 206	69,8	100,0
2.	Należności	6 101 852	7 455 640	7 455 640	122,2	100,0
3.	Zobowiązania (minus)	-22 782 558	-26 449 160	-26 449 160	116,1	100,0
3.1.	- z tytułu zaciągniętego kredytu	-847 737	-845 630	-845 630	99,8	100,0
3.2.	- z tytułu pożyczek z budżetu państwa	-15 877 546	-18 877 546	-18 877 546	118,9	100,0
II	Przychody (przypis)	174 123 146	178 157 783	191 480 885	110,0	107,5
130	Wpływy z opłaty restrukturyzacyjnej	1	-	0	x	x
820	Wpływy ze składek (przypis)	122 149 934	124 784 651	128 232 753	105,0	102,8
860	Wpływy rekompensujące kwoty składek przekazanych na rzecz OFE	8 180 861	10 887 080	10 728 472	131,1	98,5
910	Odsetki od nieterminowych wpłat z tytułu podatków i opłat	924 863	2 453 170	12 466 750	1348,0	508,2
920	Pozostałe odsetki	57 037	43 268	44 040	77,2	101,8
970	Wpływy z różnych dochodów	259 157	375 803	328 155	126,6	87,3
1080	Różne, w tym określone ustawowo przychody państwowych funduszy celowych (środki z FRD)	2 887 000	2 500 000	2 500 000	86,6	100,0
1510	Różnice kursowe	32	10	11	34,4	110,0
2430	Dotacja z budżetu*	39 520 778	37 113 910	37 113 910	93,9	100,0
	Inne zwiększenia	143 484	0	66 793	46,6	
III	Wydatki (koszty)	176 439 946	186 917 258	204 381 192	115,8	109,3
2970	Odpis na działalność ZUS	3 765 000	3 430 000	3 430 000	91,1	100,0
3030	Różne wydatki na rzecz osób fizycznych (prewencja rentowa)	6 252	6 781	6 704	107,2	98,9
3110	Świadczenia społeczne	170 908 369	182 494 792	180 166 791	105,4	98,7
4300	Zakup usług pozostałych	172 688	185 125	177 190	102,6	95,7
4580	Pozostałe odsetki	5 050	11 105	4 785	94,8	43,1
4810	Rezerwy	1 571 735	787 661	20 592 634	1310,2	2614,4
4950	Różnice kursowe	83	74	77	92,8	104,1
8070	Odsetki i dyskonto od skarbowych papierów wartościowych, kredytów i pożyczek oraz innych instrumentów finansowych, związanych z obsługą długu krajowego	9 214	1 720	375	4,1	21,8
	Inne zmniejszenia	1 555	-	2 636	169,6	x
IV	Stan funduszu na koniec roku	-18 984 314	-27 743 789	-31 884 620	168,0	114,9
	Środki pieniężne	9 206	19 463	1 076 036	11688,4	5528,6
	Należności	7 455 640	7 923 591	6 156 074	82,6	77,7
	Zobowiązania (minus), w tym m. innymi	-26 449 160	-35 686 843	-39 116 730	147,9	109,6
	- z tytułu zaciągniętego kredytu	-845 630	-4 809 297	31	974,3	171,3
	- z tytułu pożyczek z budżetu państwa	-18 877 546	-30 877 546	-30 877 546	163,6	100,0

Załącznik 6. Plan przychodów i kosztów Funduszu Emerytur Pomostowych

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie w 2012 r.	2013 r.		5:3	5:4
			Plan wg. ustawy bu- dżetowej	Wykonanie		
			[w tys. zł]			
1	2	3	4	5	6	7
Część A						
1	Zadania wynikające z ustawy	160 457	250 648	226 614	141,2	90,4
	Emerytury pozostałe	160 424	250 601	226 568	141,2	90,4
	Pozostałe świadczenia	33	47	46	139,4	97,9
Część B						
I	Stan funduszu na początek roku	223 209	287 853	295 221	132,3	102,6
	Środki pieniężne	18 605	2 812	182 042	978,5	6473,8
	Ulokowane środki finansowe	209 736	286 251	114 748	54,7	40,1
	Należności	1 447	3 752	3 169	219,0	84,5
	Zobowiązania (minus)	-6 579	-4 962	-4 738	72,0	95,5
II	Przychody	235 090	242 479	236 301	100,5	97,5
820	Składki przypis	220 827	230 025	225 462	102,1	98,0
910	Odsetki od nieterminowych wpłat z tytułu podat- ków i opłat	2 201	261	1 096	49,8	419,9
920	Pozostałe odsetki	2 392	854	8 200	342,8	960,2
970	Wpływy z różnych dochodów	114	11 339	78	68,4	0,7
	Inne zwiększenia	9 556		1 465	15,3	
III	Wydatki/koszty	163 078	254 406	237 893	145,9	93,5
2970	Odpis na działalność ZUS	2 266	2 266	2 266	100,0	100,0
3110	Świadczenia społeczne	160 424	250 601	226 568	141,2	90,4
4580	Pozostałe odsetki	33	47	46	139,4	97,9
4810	Rezerwy	354	1 492	9 012	2545,8	604,0
	Inne zmniejszenia	1	-	1	100,0	-
IV	Stan funduszu na koniec roku	295 221	275 926	293 629	99,5	106,4
	Środki pieniężne	182 042	10 411	54 122	29,7	519,9
	Ulokowane środki finansowe	114 748	265 726	241 034	210,1	90,7
	Należności	3 169	5 755	6 957	219,5	120,9
	Zobowiązania (minus)	-4 738	-5 966	-8 484	179,1	142,2

Załącznik 7. Plan przychodów i kosztów Funduszu Rezerwy Demograficznej

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie w 2012 r.	2013 r.		6:3 [%]	6:4 [%]
			Plan	Wykonanie		
			[w tys. zł]			
1	2	3	4	6	7	8
Część A						
I. Zadania wynikające z ustawy						
Część B						
I	Stan funduszu na początek roku	12 816 982	16 123 793	16 472 364	128,5	102,2
1.	Środki pieniężne	8	24	127	1587,5	529,2
2.	Ulokowane środki finansowe	12 789 460	16 096 078	16 450 104	128,6	102,2
3.	Należności	27 545	27 722	22 164	80,5	80,0
4.	Zobowiązania (minus)	-31	-31	-31	100,0	100,0
II	Przychody	6 542 883	4 185 142	3 805 007	58,2	90,9
820	Wpływy ze składek	1 468 242	1 559 766	1 497 839	102,0	96,0
1090	Wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa	3 602 767	1 868 248	1 722 603	47,8	92,2
740	Wpływy z dywidend	104 102	53 549	105 986	101,8	197,9
920	Pozostałe odsetki	480 977	247 410	478 579	99,5	193,4
970	Wpływy z różnych dochodów	886 795	456 169	0	0,0	0,0
5.	Wydatki (koszty)	2 887 501	2 501 202	2 620 888	90,8	104,8
4300	Zakup usług pozostałych	501	1 202	493	98,4	41,0
2970	Różne przelewy	2 887 000	2 500 000	2 500 000	86,6	100,0
4300	Pozostałe koszty - wynik wyceny papierów wartościowych	-		120 395	X	X
IV	Stan funduszu na koniec roku	16 472 364	17 807 733	17 656 483	107,2	99,2
1.	Środki pieniężne	127	24	158	124,4	658,3
2.	Ulokowane środki finansowe	16 450 104	17 778 624	17 638 003	107,2	99,2
3.	Należności	22 164	29 116	18 322	82,7	62,9
4.	Zobowiązania (minus)	-31	-31	0	0,0	0,0

Załącznik 8. Kalkulacja oceny ogólnej**1) Część 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych**

Ocenę wykonania budżetu części 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych dokonano stosując kryteria⁸⁴ oparte na wskaźnikach wartościowych opracowanych przez NIK i opublikowanych w Analizie wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej w 2013 roku⁸⁵.

Dochody: 575.946 tys. zł

Wydatki: 44.884.757 tys. zł

Łączna kwota G: 44.884.757 tys. zł (kwota wydatków krajowych)⁸⁶

Waga wydatków w łącznej kwocie: $Ww = W : G = 1,0000$

Nieprawidłowości w wydatkach nie stwierdzono

Ocena cząstkowa wydatków: pozytywna (5)

Wynik końcowy Wk: $5 \times 1,0000 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wykonanie w 2013 r. budżetu państwa w części 73 Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

2) Zakład Ubezpieczeń Społecznych (państwowa osoba prawna)

Przychody: 4.139.873 tys. zł

Koszty: 4.079.660 tys. zł

Łączna kwota: 8.219.533 tys. zł

Waga przychodów w łącznej kwocie: $Wp = 0,5037$

Waga kosztów w łącznej kwocie $Wk = 0,4963$

Nieprawidłowości w przychodach: nie stwierdzono

Ocena cząstkowa przychodów: pozytywna (5)

Ocena cząstkowa kosztów wynikająca z kalkulacji: pozytywna (5)

Ocenę tę obniżono o 1 punkt w związku z uwagi na znaczny wzrost kwoty odsetek w przekazywaniu środków go otwartych funduszy emerytalnych

Wynik końcowy: $Wk = 5 \times 0,5037 + 4 \times 0,4963 = 4,5037$

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wykonanie w 2013 r. planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

3) Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

Przychody (przypis) P: 191.480.886 tys. zł

Wydatki (koszty) W: 204.381.192 tys. zł

Łączna kwota G: 395.862.078 tys. zł

Waga wydatków (kosztów) w łącznej kwocie $Ww = 0,5163$

⁸⁴ <http://www.nik.gov.pl/kontrole/standardy-kontroli-nik/>

⁸⁵ <http://www.nik.gov.pl/kontrole/analiza-budzetu-panstwa/>

⁸⁶ W częściach budżetowych, w których zgodnie z założeniami do kontroli wykonania budżetu państwa w 2013 r. nie były badane dochody, nie dokonuje się oceny cząstkowej dla dochodów, a kwoty dochodów nie uwzględnia się przy ustalaniu wartości G.

Waga przychodów w łącznej kwocie Wp: 0,4837

Nieprawidłowości w wydatkach (kosztach): nie stwierdzono

Ocena częściowa wydatków (kosztów): pozytywna (5)

Nieprawidłowości w przychodach wg wpływów: nie stwierdzono

Ocena częściowa przychodów wg wpływów: pozytywna (5)

Wynik końcowy Wk = $5 \times 0,5163 + 5 \times 0,4837 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2013 r. planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

4) Fundusz Emerytur Pomostowych

Przychody P: 236.301 tys. zł

Wydatki (koszty) W: 237.893 tys. zł

Łączna kwota G: 474.194 tys. zł

Waga przychodów w łącznej kwocie Wp: 0,4983

Waga wydatków (kosztów) w łącznej kwocie Ww: 0,5017

Nieprawidłowości w przychodach: nie stwierdzono

Ocena częściowa przychodów wg wpływów: pozytywna (5)

Nieprawidłowości w wydatkach (kosztach): nie stwierdzono

Ocena częściowa wydatków (kosztów): pozytywna (5)

Wynik końcowy Wk = $5 \times 0,4983 + 5 \times 0,5017 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2013 r. planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych.

5) Fundusz Rezerwy Demograficznej

Przychody P: 3.805.007 tys. zł

Wydatki (koszty) W: 2.620.888 tys. zł

Łączna kwota G: 6.425.895 tys. zł

Waga przychodów w łącznej kwocie Wp: 0,5921

Waga wydatków (kosztów) w łącznej kwocie Ww: 0,4079

Nieprawidłowości w przychodach: nie stwierdzono

Ocena częściowa przychodów wg wpływów: pozytywna (5)

Nieprawidłowości w wydatkach (kosztach): nie stwierdzono

Ocena częściowa wydatków (kosztów): pozytywna (5)

Wynik końcowy Wk = $5 \times 0,5921 + 5 \times 0,4079 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie 2013 r. planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej.

Załącznik 9. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Komisja Finansów Publicznych Sejmu RP
8. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu RP
9. Komisja Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP
10. Komisja Odpowiedzialności Konstytucyjnej Sejmu RP
11. Minister Finansów
12. Minister Pracy i Polityki Społecznej
13. Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
14. Krajowa Szkoła Administracji Publicznej
15. Kancelaria Sejmu RP
16. Kancelaria Senatu RP